

บทที่ 3

ลักษณะเด่นด้านเนื้อหา

ดังได้กล่าวไว้ในบทที่ 1 และบทที่ 2 แล้วว่า เพลงลูกทุ่งจัดอยู่ในฐานะงานศิลปกรรมประเภท “กวีนิพนธ์” ควรจะได้รับการศึกษาและประเมินคุณค่าทั้งด้านรูปแบบและเนื้อหา บทเพลงลูกทุ่งผลงานประพันธ์ของสลา คุณวุฒิในขอบเขตของการวิจัย นอกจากได้รับความนิยมนับเป็นส่วนใหญ่แล้ว หลายบทเพลงได้รับรางวัลจากองค์กรที่เห็นคุณค่าของเพลงลูกทุ่ง ผู้วิจัยได้พบว่า ในด้านเนื้อหาของบทเพลงผลงานของนักประพันธ์เพลงท่านนี้ ได้แสดงประสบการณ์ร่วมทั้งด้านความคิดและอารมณ์ของผู้คนระดับล่างในสังคม ทั้งที่เป็นปฏิกิริยาต่อปัญหาซึ่งมีปฏิสัมพันธ์กับสังคม และทางออกของปัญหาในเชิงรูปธรรมซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานคุณค่าและอุดมคติในรากวัฒนธรรมไทย ในบทนี้จะศึกษาลักษณะเด่นด้านเนื้อหาของบทเพลงลูกทุ่งของสลา คุณวุฒิ ใน 2 หัวข้อ คือ ปัญหาคนชนบท และ ความสำนึกทางคุณธรรม : พลังในการต่อสู้

ปัญหาคนชนบท

1. บริบททางสังคมวัฒนธรรม : ผลกระทบของการพัฒนา

เป็นที่เห็นพ้องกันว่าปัญหาคนชนบทโดยเฉพาะปัญหาความยากจนเป็นปัญหาสำคัญของสังคมไทยต่อเนื่องกันมาหลายทศวรรษ ถึงแม้ประเทศไทยพยายามใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (ตั้งแต่ฉบับที่ 1 พ.ศ.2504 ถึงฉบับที่ 10 ในปัจจุบัน) เพื่อยกระดับความเจริญของประเทศโดยเน้นการเร่งรัดความเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่ผลการพัฒนา ก็ไม่ได้กระจายไปสู่ชนบทอย่างที่พึงเป็น นอกจากนี้การหารายได้ด้วยการเปิดรับการลงทุนทางอุตสาหกรรมจากภายนอกและการผลิตเพื่อส่งออก ก็กระตุ้นให้มีการใช้ทรัพยากรจนถึงทำลายธรรมชาติ ในขณะที่ชนบทยังคงตกอยู่ในสภาพล้าหลัง และยังคงต้องแย่งชิงทรัพยากรกับรัฐหรือผู้ประกอบการ ดังในกรณีการสร้างเขื่อนหลายแห่งที่ทำให้คนในท้องถิ่นต้องสูญเสียวิถีชีวิตที่สืบต่อกันมาหลายชั่วคน

หากย้อนไปพิจารณาระยะที่ใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับแรก (2504-2509) ถึงฉบับที่ 3 (2515-2519) ซึ่งเป็นช่วงที่มีการขยายตัวและเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ จะเห็นว่าการขยายตัวทางเศรษฐกิจเป็นไปอย่างไม่สมดุล การจัดสรรแบ่งปันผลผลิตและการเพิ่มพูนกำลังการผลิตเกิดขึ้นแต่ในเฉพาะภาคกลาง ในขณะที่ภาคอื่น ๆ ยังคงมีโครงสร้าง

ทางเศรษฐกิจที่ล้าหลังมาก สิ่งก็ตามมาคือปัญหาความยากจนของคนชนบทซึ่งเป็นกลุ่มคนที่ได้รับบริการทางสังคมในด้านการศึกษา และสาธารณสุขต่ำกว่ามาตรฐาน (เสน่ห์ จามริก, 2537 : 133) โครงสร้างทางเศรษฐกิจที่ไม่สมดุลก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจระหว่างประชาชนกลุ่มต่างๆ และระหว่างภูมิภาคต่างๆ เห็นได้ชัดจากความไม่เสมอภาคในรายได้ของคนในภาคเกษตรที่รายได้ของภาคกลางเกือบจะเป็นสองเท่าของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในช่วงปี พ.ศ. 2518-2519 (สำนักงานสถิติ, อ้างถึงใน เสน่ห์ จามริก, 2537 : 142) ทั้งนี้แม้รัฐบาลจะมีการลงทุนในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางสังคมเพื่อมุ่งสู่ความทันสมัยทางการเกษตร แต่ก็มุ่งเน้นเฉพาะโครงการขนาดใหญ่ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อภูมิภาคที่ร่ำรวยอยู่แล้ว ตัวอย่าง ในปี พ.ศ.2521 พื้นที่ระบบชลประทานอยู่ในภาคกลางถึงร้อยละ 60 ในขณะที่ร้อยละ 12 อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งเมื่อเทียบกับพื้นที่เพาะปลูกของภาคแล้วคิดเป็นเพียงร้อยละ 6 (การประเมินผลแผนพัฒนาฉบับที่สี่, 2523 : 37 อ้างถึงใน เสน่ห์ จามริก, 2537 : 138,141)

ความเปลี่ยนแปลงทางเกษตรกรรมเพื่อส่งออกในประเทศไทยภายหลังแผนพัฒนาฯ ก็คือ การเพิ่มปัจจัยการผลิต เช่นปุ๋ย ยาฆ่าแมลง เพื่อเพิ่มผลผลิตให้มากขึ้น นั่นคือต้องเพิ่มต้นทุนการผลิต การเร่งปลูกด้วยเทคโนโลยีที่ไม่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมเป็นเหตุให้ทรัพยากรเสื่อมโทรม เกษตรกรต้องใช้เงินแก้ไขปัญหานี้ แต่ผลผลิตกลับมีราคาถูกเพราะขาดการจัดการทางการตลาด ปัญหาที่ตามมาคือหนี้สิน ชาวนาต้องทำไร่ และรับจ้างกันมากขึ้น (ศิริพร กรอบทอง, 2547 : 142 อ้างจาก สยามรัฐ, 2506) เมื่อหนี้สินเพิ่มจนเกินกำลังจะชดใช้ ชาวนาชาวไร่ก็ต้องสูญเสียที่ดินอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ หรือบางส่วนต้องอพยพเข้ามาอาศัยในกรุงเทพมหานคร ดังที่กรมแรงงานระบุว่า “ผู้อพยพในพระนครและธนบุรี (พ.ศ. 2506) เป็นผู้มาจากครอบครัวที่มีอาชีพเกษตรกว่าร้อยละ 85 ...เพราะเหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญที่สุด ... ส่วนมากเป็นคนงานที่ไม่มีฝีมือ รับจ้างทำงานที่ใช้กำลังกายเป็นส่วนใหญ่” (อ้างถึงในศิริพร กรอบทอง, 2547 : 143) นอกจากกรุงเทพฯ เมืองใหญ่ เช่น หาดใหญ่ เชียงใหม่ ขอนแก่น นครราชสีมา ฯลฯ ก็ยังเป็นแหล่งรับจ้างของแรงงานไร้ฝีมือจากชนบท (อภิชัย พันธเสน, 2539 : 9)

การมุ่งไปสู่ความเจริญทางวัตถุมากกว่าคุณค่าทางจิตใจ ซึ่งเป็นการหันหลังให้กับวิถีคิดของสังคมไทยได้สร้างความปั่นป่วนให้แก่สังคมไทยทั้งระบบ โดยเฉพาะเมื่อมีความจำเป็นต้องแข่งขันในยุคโลกาภิวัตน์ ระบบเศรษฐกิจที่ขยายตัวอย่างรวดเร็วเป็นเพียงภาพลวงตา เพราะรัฐบาลเร่งส่งเสริมให้ทุนต่างชาติเข้ามาได้อย่างเสรี มีการปล่อยเงินกู้ให้ภาคอุตสาหกรรม การค้าและบริการ รวมทั้งการซื้อขายเก็งกำไรที่ดินกันมากขึ้น ราคาซื้อขายที่ดินสูงขึ้น เกษตรกรที่มีปัญหาหนี้สิน หรือต้องการเงินมาใช้จ่ายก็พากันขายที่ดินเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้เกษตรกรผู้เช่าต้องถูกล้อออกจากที่ดินที่เคยทำกิน เนื่องจากเจ้าของต้องการขายที่ดิน เพราะเล็งเห็นช่องทางหาเงินได้รวดเร็วกว่าการทำเกษตร (กิริติกานต์ บุญฤทธิ์, 2551 : 29 อ้างจากวิทยากร เชียงกูล,

2548 : 32-33) กำจร หลุยยะพงศ์ และดวงมน จิตรจำนงค์ (2550 : 79 อ้างจาก ผาสุก พงษ์ไพจิตร และคริส เบเคอร์, 2546) กล่าวถึงผลกระทบจากการพัฒนาที่มีต่อเกษตรกรว่า

หลังทศวรรษที่ 2520 เมื่อเศรษฐกิจไทยเริ่มเติบโตใหญ่ไปพร้อมกับการลงทุนจากต่างชาติและการพัฒนาของอุตสาหกรรมส่งออก คนชนบทจึงทยอยเข้าสู่เมืองมากยิ่งขึ้น อันถือเป็นครั้งแรกของการดึงแรงงานที่ทำงานการเกษตรออกมาสู่เมืองอย่างมาก และในที่สุดคนกลุ่มนี้ก็กลายเป็น “คนจนในเมืองใหญ่” ที่ขาดการเหลียวแลพร้อม ๆ กับที่เมืองก็เริ่มรุกร้าและพยายามแก่งแย่งทรัพยากรของชนบท ส่งผลให้เกิดการต่อสู้แย่งชิงผลประโยชน์กันอย่างมาก โดยเฉพาะกรณีของป่าไม้ และเขื่อน เช่น กรณีการประท้วงเขื่อนน้ำโจน แก่งเสือเต้น การบุกรุกที่ดินป่าสงวน ฯลฯ

ในขณะที่ภาคอุตสาหกรรมและบริการไม่สามารถรองรับแรงงานชนบทที่หลั่งไหลเข้าสู่เมืองได้ทั้งหมด ผู้ย้ายถิ่นจึงต้องทนทรมานจากสภาพที่อยู่อาศัยแออัดยัดเยียด หรือไม่มีแม้กระทั่งที่อยู่อาศัย ครั้นจะกลับไปบ้านเกิดก็ไม่มีที่ดินทำกิน จึงจำต้องอยู่ในเมืองต่อไป เพราะเป็นหนทางเดียวที่จะช่วยให้มีชีวิตอยู่รอด คนเหล่านี้ต้องมีสภาพชีวิตอย่างจนตรอก ท่ามกลางปัญหาที่คนในเมืองต้องเผชิญร่วมกัน คือ ปัญหามลภาวะ ปัญหาการจราจร สภาพความไร้น้ำใจ และความสับสนวุ่นวายและอาจขาดที่พึ่งหรือที่ยึดเหนี่ยวทางใจ (อภิชัย พันธเสน, 2539 : 10)

เศรษฐกิจไทยต้องพึ่งพิงโลกอย่างมาก เมื่อเศรษฐกิจระดับโลกผันผวนเปลี่ยนแปลง ระบบเศรษฐกิจไทยก็ย่อมถูกกระทบด้วยเช่นกัน ทั้งในแง่บวกและแง่ลบ กล่าวคือประเทศไทยก้าวหน้าไปด้วยสภาพเศรษฐกิจที่ขยายตัวอย่างรวดเร็วด้วยการเปิดรับการลงทุนจากภายนอก และจำเป็นต้องแข่งขันกับเศรษฐกิจโลก ตั้งแต่ในช่วง 2530 เป็นต้นมา จนเห็นชัดใน 2540 อันเป็นช่วงวิกฤตการเงิน “สภาพเศรษฐกิจดังกล่าวเป็นเพียงความเจริญที่เรียกว่า ‘เศรษฐกิจฟองสบู่’ เพราะมีการเติบโตเพียงเม็ดเงินที่ลวงตา การขายที่ดิน การเล่นหุ้น การบริโภคที่สูงขึ้น แต่กลับมิได้มีการพัฒนาเศรษฐกิจการเกษตรในระดับรากหญ้าและประชาชน” ยิ่งกว่านั้นการเติบโตของอุตสาหกรรมยังเกิดขึ้นด้วยการ “สละภาคเกษตรกรรม” หรือ “เป็นการเติบโตบนความสูญเสียดังกล่าว” นั้นเอง (กำจร หลุยยะพงศ์ และดวงมน จิตรจำนงค์, 2550 : 82-83 อ้างจาก เบลโล และคณะ, 2542 : 3)

ในส่วนสังคมวัฒนธรรม ค่านิยมที่เน้นบริโภคนิยมก็แผ่ขยายไปถึงชนบท ในขณะที่เกิดการแย่งชิงทรัพยากรอย่างรุนแรงมากขึ้น เมื่อเน้นประโยชน์ของตนเอง ความรับผิดชอบต่อชุมชน สังคม และแม้แต่วัฒนธรรมของตนเองก็หย่อนไป (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2538 : 172) ความภูมิใจในวัฒนธรรมอัตลักษณ์ก็ถดถอยไป ด้วยอำนาจการครอบงำของเมือง เกิดความ

ต้องการบริโภคเกินความจำเป็น ดังที่ พงษ์เทพ กระโดนชำนาญ (2552) ศิลปินนักร้องและนักแต่งเพลงเพื่อชีวิต แสดงความเห็นไว้ว่า

“... เราน่าจะช่วยกันมองเมืองไทยว่า เมืองไทยควรจะอยู่อย่างไร คนชนบทควรจะอยู่อย่างชนบทแบบไหน ไม่ใช่อยู่อย่างชนบทแรงแค้น หรือไม่มีศักดิ์ศรีความเป็นคนนะ อยู่อย่างไม่แรงแค้น และมีศักดิ์ศรีนั้นแหละ แต่ไม่ใช่อยู่แบบมีรถเท่ากับคนในเมือง...สังคมชนบทถูกยึดเยียดให้มีความคิดเหมือนคนในเมือง ...”

ในอีกแง่หนึ่งการตัดสินค่าคนชนบทด้วยสายตาภายนอกก็ดูจะไม่เป็นธรรม ดังที่ โกลินทร์ ขาวงาม(2553 : 24)กล่าวถึงบทประพันธ์ที่ตำหนิชาวบ้านที่มีโทรศัพท์ ดูโทรทัศน์ และอุปกรณ์สร้างความบันเทิงว่า

“...หลังจากเขาทำงานหนักมา เขาไม่มีสิทธิที่จะเปิดทอมแอนด์เจอร์ดูกับลูกเขาบ้างหรือ หรือมีโทรศัพท์เพื่อที่จะติดต่อธุระกับใครบ้าง หรือรถเกี่ยวข้าวก็จำเป็นต้องใช้ จะให้มาถือเคียวขณะที่คุณอื่นใช้รถเกี่ยวได้อย่างไร”

หากพิจารณาความสัมพันธ์ของเมืองกับชนบทในสังคมไทยตั้งแต่โบราณก็พบว่าคนชนบทถูกดูถูกว่าด้อยกว่าคนเมืองมานานแล้ว ไม่แปลกที่ค่านิยมของเมืองครอบงำชนบทเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะเมื่อระบบคุณค่าในยุคโลกาภิวัตน์เน้น “วัตถุและเงินเป็นดัชนีชี้วัดความสำเร็จ” หรือถือเอา “ความมั่งคั่งร่ำรวยเป็นจุดหมายปลายทางของชีวิต” (กอบกาญจน์ ภิณฑุมารค, 2551 : 1) การบริโภคมิได้มีเพียงเพื่อสนองความจำเป็น หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งว่า ค่านิยมสมถะพอเพียงอย่างแต่ก่อนถูกละลายไป แต่มีการบริโภคเชิงสัญลักษณ์เพื่อแสดงถึงฐานะและรสนิยม ความจำเป็นต้องมีเงินเพื่อความมีหน้ามีตา ทำให้เกิดการแก่งแย่งแข่งขันที่กระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างคนต่อคน เกิดความโดดเดี่ยวรู้สึกตัวใครตัวมันมากขึ้น ผู้ที่เผชิญปัญหานี้โดยตรงก็คือคนจนในเมืองนั่นเอง

กล่าวโดยสรุปการพัฒนาประเทศไทยตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับแรก ตั้งแต่ปี 2504 จนถึงปัจจุบันคือแผนฉบับที่ 10 (2550-2554) เป็นสาเหตุหลักของการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม และวัฒนธรรมไทยแทบจะสิ้นเชิง การเปลี่ยนแปลงที่หนักหน่วงรุนแรงขึ้นจนถึงปัจจุบันเป็นสิ่งที่น่าวิตกสำหรับผู้ห่วงใยความผาสุกอย่างยั่งยืนของผู้คน โดยเฉพาะที่ตกเป็นเหยื่อล่อของระบบ สังเกตได้ว่าสลา คุณวุฒิมีพื้นเพเป็นคนภาคตะวันออกเฉียง

เฉียดเหนือ เกิดในครอบครัวชาวนา ย่อมจะมีประสบการณ์ตรงในการสัมผัสความทุกข์ร้อนของผู้คนในพื้นที่เดียวกัน เมื่อพิจารณาบทเพลงลูกทุ่งของสลา คุณวุฒิ ผู้วิจัยพบว่า 62 เพลงใน 71 เพลงที่นำมาวิเคราะห์ มีเนื้อหาทางอารมณ์แสดงความทุกข์ของคนจน ซึ่งมีภูมิสำเนาในถิ่นเกิดของผู้แต่ง ผสมผสานกับประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความรักความฝัน ดังจะอภิปรายต่อไป

2. ปัญหาของคนจนในชนบท : เนื้อหาหลักของบทเพลง

เนื้อหาหลักในบทเพลงลูกทุ่งของสลา คุณวุฒิ คือ ความยากจนของคนในชนบท อันเป็นสาเหตุของปัญหาอื่นต่อเนื่องตามมา ปัญหาของคนจนในชนบทที่เห็นเด่นชัดในบทเพลงที่แต่งในช่วงทศวรรษ 2540 นี้ มี 2 ประการ คือ ปัญหาการศึกษา และปัญหาบรรทัดฐานการให้คุณค่า

2.1 ปัญหาการศึกษา

ความด้อยการศึกษาเป็นที่มาของความน้อยเนื้อต่ำใจของคนจนที่ไม่มีเงินเรียนสูงกว่าภาคบังคับ ดังหญิงสาวในบทเพลง “ปริญาใจ” ที่ไม่มีโอกาสเรียนต่อ จึงมองตัวเองว่า “เป็นคนเลื่อนลอย” ในความหมายว่าไม่มีจุดมุ่งหมายในชีวิตพอจะคาดหวังได้แน่นอน ความรู้สึกต่ำต้อยนี้เข้าใจได้ไม่ยาก ตามความคิดของสังคมไทยผู้สำเร็จการศึกษาชั้นปริญญาเป็นคนที่น่าภาคภูมิใจ ปริญญาบัตรยังเป็นใบเบิกทางไปสู่ความสำเร็จดังที่การสอบเข้ามหาวิทยาลัยเป็นการแข่งขันที่รุนแรงที่สุดในระบบแพ็คตัดออก ยิ่งห่างจากโอกาสนี้เพียงใด ความมั่นคงในชีวิตก็ยิ่งห่างไกลเพียงนั้น

.....

ชีวิตผู้สาวบ้านนาวุฒิการศึกษาที่น้อย

ขาดโอกาสเรียนเพราะจนเป็นคนเลื่อนลอย

.....

“ปริญาใจ”

ในสมัยที่ผู้จบปริญญาไม่มากนัก ปริญญาบัตรก็เป็นใบเบิกทางขึ้นสู่สถานะระดับสูงขั้นหรือพ้นจากการเป็นแรงงานในไร่นาของครอบครัว หากคิดถึงวัยของผู้ร้องที่สมมุติเป็นผู้สื่อประสบการณ์ของตน วัฒนธรรมชาวนาที่มีการลงแขกช่วยเหลือกันน่าจะเหลือน้อยแล้วในช่วงพัฒนาสู่อุตสาหกรรม เด็กจึงต้องช่วยงานในนา หากไม่มีเงินจ้างแรงงานก็จะหมดโอกาสทางการศึกษาไปด้วย ในบทเพลง “จอมอ ป.6” และ “ด.ช.ปึก แป้นปึก” ผู้ร้องมองตัวเองอย่างไม่หนีความจริงแฝงด้วยความรู้สึกขัดแย้งที่ไม่สมปรารถนาในการศึกษา

.....

จบ ป.6 หยุดการเรียนไว้
มือจับคันไถไม่ชินเมื่อจับปากกา
อยากเรียนให้สูง แต่ความจนขวางทางศึกษา
เป็นคนไร้ปริญญาภาษาถึงดูแกนแกน

.....

“จอมอ ป.6”

.....

จบประถม เพื่อนเขาได้เรียนต่อ
บักปิกนั้นหนอ มาต่อที่หลังควายน้อย
ช่วยพ่อแม่ ทำนาจนว่าจ่อย
พอโตขึ้นหน้อย จึงหลอยจากบ้านนาไป

.....

“ด.ช.ปิก แป้นปิก”

ในบทเพลง “จอมอ ป.6” ยังเห็นได้ว่า หากศึกษาเพียงแค่พออ่านออกเขียนได้ ก็ยังมีปมด้อยเมื่อต้องเขียนหนังสือหรือสื่อสารด้วยภาษา ส่วนเพลง “ด.ช.ปิก แป้นปิก” ผู้แต่งจงใจใช้ชื่อ “ปิก” ของเด็กชายผู้นี้ซึ่งในภาษาถิ่นอีสานหมายถึงโง่ หัวทึบ เรียนรู้ช้า แสดงความไม่ก้าวหน้า (ไม่ใช่ความหมายในภาษามาตรฐานว่า แน่น ความมั่นคง เช่นในคำ ปิกแผ่น) ปิกทำนาจนเป็นคนผอมบาง (“จ่อย”) แม้เรียนน้อยก็ต้องจากบ้านนาไป(หางานทำในเมือง)

ในบทเพลง “ด.ช.ปิก แป้นปิก” คุณภาพการเรียนการสอนในชนบทจัดว่ายังไม่น่าพอใจ(การศึกษาภาคบังคับเต็มมีเพียงระดับประถมศึกษา) เด็กเรียนอ่อนขาดการดูแลเอาใจใส่และไม่มีครูคิดช่วยแก้ไข ซ้ำยังกลายเป็นตัวตลก ดังที่ครูและเพื่อนหยอกล้อเขาว่า “ปิกปาน แป้นปิก” ซึ่งหมายความว่า โง่จนแทบหาค่าไม่ได้เช่นปิกไม้ที่เกิดจากการเลื่อยซุง ตามเนื้อเพลงนี้ ปิก แป้นปิก คงเป็นเพียงสมญานามเท่านั้น เขาเองก็ยอมรับว่า

เป็นเด็กชายที่สมองซิมเซา ก.ไก่เท่าเล่า อ่านเขียน บ่เป็นดอก
จบ ป.6 เกือบเอาไก่แลกออก จนครูเว้าหยอกว่าปิกปานแป้นปิก
อ่านเขียนก็เงิน ๆ กง ๆ กว่าจะจบ ป.6 สอบตกแล้วตกอีก
เพื่อนเขาแซวว่าบักปิกแป้นปิก ครูบางคนหลีก แทบสับ่อยากสอน
สะออนแต่พวกสมองดี ๆ สอบได้เกรดสามเกรดสี่

นักเรียนดีครูออนซอน ถือเป็นเกียรติเป็นศรีครูที่ได้สอน
พวกสมองอ่อนๆ สอนไปก็โล่งบอย

.....

“ด.ช.ปึก แป้นปึก”

ครูเอาใจใส่แต่นักเรียนเรียนดีซึ่ง “ถือเป็นเกียรติเป็นศรี” ทั้งแก่ตัวครูผู้สอนและโรงเรียน ผลการเรียนรู้เป็นเกณฑ์ประเมินคุณค่าของเด็ก นักเรียนที่เรียนไม่เก่งก็จะถูกตัดสินว่า “โง่” หรือถึงขั้น “ไม่ดี” ที่น่าสลดใจคือครูผู้ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงกลับ “แทบสืบอยากสอน” ทักษะคติของครูแสดงว่าครูไม่พากเพียรแก้ปัญหา บทเพลงนี้จึงแฝงคำวิจารณ์ครูที่ละเลยหน้าที่โดยไม่ละอายใจด้วย

ที่น่าสนใจคือแม้จะได้รับโอกาสทางการศึกษาในภาคบังคับ แต่ก็ไม่ได้เต็มเม็ดเต็มหน่วย ปัญหาความยากจนอาจจะเป็นเหตุให้ด้อยสติปัญญาไปด้วย และที่สำคัญคือชนบทยังขาดแคลนบุคลากรที่มีคุณภาพ ครูที่อุทิศตนจึงได้รับการยกย่องเป็นพิเศษ

ในบทเพลง “นางฟ้าบ้านไพร” ครูที่ดีเป็นดัง “เทียนชัยส่องไสกลางไพร” เด็กที่มีครูดีก็ “เหมือนมีนางฟ้ากลางใจ” ความเปรียบนี้แสดงคุณค่าของครูในด้านให้ปัญญาและมีความหมายทางใจแก่เด็ก เหมือนนางฟ้าที่คอยปลอบโยนให้ความหวัง ครูมีความหมายยิ่งต่อคนในถิ่นกันดาร ผู้แต่งใช้การบอกกล่าวของเด็กคนหนึ่งซึ่งแสดงความประทับใจต่อครูผู้ตั้งใจ “สร้างสรรค์บ้านนา” อันเป็น “ถิ่นกันดาร” ดังที่ว่า

หนูแสนดีใจนับตั้งแต่คุณครูย้ายมา
นักเรียนบ้านป่า เหมือนมีนางฟ้ากลางใจ
ครูสาวจากเมืองมุ่งหน้ามาสอนบ้านไพร
ชาวบ้านก็พลอยสดใส ดีใจไปกับเด็กน้อย
ตอนเช้าเฝ้าคอยหน้าโรงเรียน ส่งรอยยิ้มงาม
ตั้งใจทุกยาม สมดังเด็กหวังและคอย
อบรมชี้ทาง เป็นตัวอย่างที่ดีเลิศลอย
เป็นพิมพ์ไร้ทางต่างพร้อย ครูคอยสร้างสรรค์บ้านนา
อย่าด่วนย้ายจากไปไหนนะคุณครู
เด็กเด็กบ้านไพรทุกผู้ คอยคนอย่างครูนานมา
อยู่ช่วยสร้างสรรค์ ถิ่นกันดารให้ดีเถิดหนา
เติมฝันเด็กน้อยบ้านป่า แด่มรอยยิ้มงามกลางใจ
นางฟ้าบ้านไพรครูคนใหม่ในใจผองชน

หนักเบาไม่บ่น ยอมทนเดินทางไกล
 ทุกคนรักครุพร้อมยินดีเคียงครุเรื่อยไป
 ขอครุอยู่เป็นเทียนชัย ส่องไฟกลางไพรนานาน
 “นางฟ้าบ้านไพร”

ข้อบ่งชี้การเสียสละของครุ คือ “จากเมืองมุ่งหน้ามาสอนบ้านไพร...หนักเบาไม่บ่น ยอมทนเดินทางไกล” เพื่อ “สร้างสรรค์ ถิ่นกันดารให้ดี” คำวอนขอว่า “อย่าด่วนย้ายจากไปไหนนะคุณครุ” จึงเป็นดั่งการย้ำคุณค่าการปฏิบัติงานในอาชีพด้วยความรักและเสียสละที่เติกน่อยรู้อึ้ง และชาวบ้านก็พลอยดีใจ อีกทั้งยังสะท้อนปัญหาว่า โรงเรียนในถิ่นทุรกันดารหาครุที่มีใจรักมาประจำการยากเหลือเกิน

เพลง “นางฟ้าบ้านไพร” ได้รับรางวัลเพลงสร้างสรรค์พิเศษยอดเยี่ยมพระพิฆเนศทองพระราชทาน ครั้งที่ 5 ปี พ.ศ.2545 หลังจากที่ได้รางวัลเพลงสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมมาลัยทอง พ.ศ.2544 ด้วยเนื้อหาที่สะท้อนสถานการณ์การศึกษาในถิ่นกันดารและเชิดชูคุณค่าครุผู้อุทิศตนถึงแม้ว่าสังคมไทยเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ที่การสื่อสารกว้างไกลทั่วโลก การกระตุ้นจิตสำนึกให้ผู้คนเหลียวแลต่อกันก็ยังคงเป็นสิ่งจำเป็นและมีคุณค่า เนื่องจากความเห็นอกเห็นใจกันระหว่างผู้มีสถานะทางสังคมต่างกัมนั้นดูจะมีน้อยลง

ในเมื่อระดับการศึกษาเป็นเกณฑ์อย่างหนึ่งที่ใช้วัดคุณค่าของบุคคล คนจนไร้การศึกษาเป็นคนที่ไม่ใช่โอกาสที่จะหางานดี ๆ ไม่มีรายได้พอจะยกระดับคุณภาพชีวิตให้สูงขึ้น สลาคุณวุฒิเห็นว่าความทุกข์ของคนเหล่านี้จึงไม่ได้มีสมมูลฐานจากการกระทำของเขา หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งว่าต้นตอของปัญหาในระบบใหญ่โตเกินกว่าที่ปัจเจกบุคคลในระดับล่างจะแก้ไขได้ ดังจะวิเคราะห์ให้เห็นต่อไป

2.2 ปัญหาบรรทัดฐานการให้คุณค่า

ประสบการณ์รักในด้านลบ หรือรักที่ไม่สมหวัง เมื่อเป็นเนื้อหาของบทเพลง นอกจากช่วยปลอบประโลมผู้มีประสบการณ์ร่วม ยังอาจโน้มน้าวให้ผู้อื่นพิจารณาสาเหตุของความทุกข์ ดังที่วิเคราะห์ได้ว่าปัญหาอยู่ที่ค่านิยมในสังคมที่ถือเอาเงินทองอยู่เหนือความดี

ในบทเพลง “กระท่อมทำใจ” คนที่ผิดหวังคือคนแพ้เพราะเงินน้อย ดังคำตัดพ้อว่า “แพ้ค่าต้อง[ค่าสินสอด]จนหน้าจ้อย ฮักถึกเขาแย่งไปจ้อย คนเงินน้อยได้แค่มอง” ชายหนุ่มที่ถูกแย่งชิงหญิงคนรักก็ต้องหลบไปอยู่ในกระท่อมห่างไกลผู้คน เพื่อทำใจยอมรับความจริงอันขมขื่น

กระท่อมมุงฟางกลางทุ่งนาชั้กระต่าย
 คือหม่อมพักใจชายคนฮักพ่ายจากใจสาว
 หลบมานอนลีตั้งแต่วันที่อายฮู้ข่าว

ว่าลืมนึกว่ามีผู้บ่าวมาขอเจ้าไปแต่งงาน
 อยากอายคนมองแพ้คำตองจนหน้าจ้อย
 อีกลึกเขาแย่งไปจ้อยคนเงินน้อยได้แค่มอง

.....

“กระท่อมทำใจ”

ความพลาดหวังของชายหนุ่ม เพราะต่อฐานะทางเศรษฐกิจ มีความเกี่ยวโยงกับ
 “หน้าตา”ของฝ่ายหญิงที่สามารถโอ้อวดกับชุมชน ดังมีคำพรรณนาบรรยายกาศ “...ยิ่งใหญ่ สดใสใน
 ทุกขั้นตอน” ในงานเลี้ยงโต๊ะจีน ในบทเพลง “น้ำตาหล่นบนโต๊ะจีน” ชายหนุ่มไม่เพียงไม่สมดัง
 หวัง แต่ยังอับอายผู้อื่นดังที่สื่อความหมายว่า

.....

ประติษฐ์ข้อความ เป็นชื่อเธอกับตัวเขา
 เสียงดนตรีแผ่วเบา คลอเคล้าด้วยคำอวยพร
 งานเธอยิ่งใหญ่ สดใสในทุกขั้นตอน
 พี่มองแล้วใจอวรณ์ หลบแสงนีออนร้าวราน
 เจ้าเชิญ พี่มาเห็นความเป็นไป
ให้มาเห็นความยิ่งใหญ่ ให้อายผู้คนในงาน
พี่มาวันนี้ เหมือนมาให้เธอประจาน
ตัดคอประหาร ในงานวิวาท์คนรวย

(ลำ) ยินดีด้วยที่เธอคนสวย ได้แฟนโก้สมล่า วิวาท์แต่งเจ้า กินข้าวโต๊ะจีน
 ส่วนอ้ายสิ้นปัญญาแข่งกับเขา เหลือความเมา นั่งเหงาเป็นเพื่อน
 เห็นเขาเลื่อนอาหารมาใหม่ มันกินบ่ได้ น้ำตาอ้ายหลั่งมา

.....

“น้ำตาหล่นบนโต๊ะจีน” (เน้นโดยผู้วิจัย)

ผู้คนที่มาร่วมในงานแต่งงานต่างรับรู้ว่ เขาเองก็หมายปองเจ้าสาว แต่ “สิ้นปัญญาแข่งกับเขา” งาน
 แต่งของเธอจึงเหมือนเขาถูก “ประจาน” และ “ตัดคอประหาร” ในข้อหาที่ชายหนุ่ม “ไม่รวย ไม่โก้”
 แต่ยังวาดหวังว่าจะได้ครองคู่กับ “คนสวย” ที่สำคัญคือไป “แข่ง” กับคนรวยแล้วต้องเป็นผู้พ่าย
 แพ้ ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่าแม้ชายหนุ่มจะกล่าวว่า “ยินดีด้วยที่เธอคนสวย ได้แฟนโก้สมล่า” แต่ใน
 ขณะเดียวกันก็ยิ่งรู้สึกว่าตนเองเป็นผู้ที่ถูกดูหมิ่นให้รู้สึกว่ต่ำต้อยด้อยค่าตามค่านิยมของสังคม

บทเพลง “น้ำตาผ่าเหล่า” ชี้ให้เห็นว่ความเจ็บช้ำเกิดขึ้นเพราะ “แรงเงินสู้เขาบ่
 ได้” ชายหนุ่มกล่าวตัดพ้อถึงว่ความพยายามสานสัมพันธ์ว่ “เคยจับกันเป็นสิบปี แต่วันนี้มี

ความหมาย” สิบปี คือระยะเวลายาวนานของความมั่นคงต่อหญิงสาวด้วยความตั้งใจที่จะร่วมชีวิตกัน ชายหนุ่มหวังว่าเธอจะเห็นใจและตกลงปลงใจกับเขา ความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นเพราะเธอมีคนใหม่มาให้เลือก เขากล่าวตัดพ้อหญิงสาวว่า

...เจ้าใจดำ เห็นเงินถล่มทลมนำค่าผู้มาเรียนลัด
ทิ้งอ้ายยืนรอ ก็พ.ศ. แล้วก็มาพราว
คบมาทั้งชาติตัดขาดเพียงเสี้ยวนาที

.....

“น้ำตาผ้าเหลือง”

เขาเสียใจที่เธอ “ใจดำ” และโลก เมื่อ “เห็นเงิน”และ “หลงน้ำค่า” ชายคนใหม่ เนื้อเพลงทิ้งให้คิดว่าเขาไม่มีเงิน(เท่าเทียมชายคนนั้น)และเขาไม่มีน้ำค่าป้อยอให้หลง หากมีแต่ความจริงใจให้เธอ มาสิบปี สิบปีสำหรับเขามีค่าเท่ากับทั้งชีวิต รักกันสิบปีจึงเปรียบดั่ง “คบมาทั้งชาติ” หรือทั้งชีวิต ซึ่งเป็นโศกนาฏกรรม แต่เธอกลับเลือกคนที่ “มาเรียนลัด” สำหรับชายหนุ่มนั้นเป็นความหลงผิดเงินและถ้อยคำของชายคนใหม่เป็นสิ่งที่มีความสำคัญในคุณค่าทางจิตใจที่เธอเคยมีจึงหมดสิ้นไปใน “เพียงเสี้ยวนาที”

ส่วนในบทเพลง “พี่เมาวันเขาหมั้น” ชายหนุ่มทุกขใจเพราะไม่ทันคิดว่าหญิงที่ตนหมายปองจะเลือกชายอื่นเป็นคู่

ฟังเสียงโฮแซว จากแถวคุ่มบ้านของเจ้า
สืบดูเรื่องราวจึงรู้ว่าเขาหมั้นเธอ
คำตอเป็นแสน แทนหมั้นมาวางเสนอ
ได้ฟังแล้วซึ้งจนเชื่อไม่คาดว่าเธอจะยอมรับหมั้น
รักพี่เลยฟาล้ว หยิบเหล้าขาวมาเทลงแก้ว
หมดทางเสียแล้ว ความรักที่โรแมนติก
ต้องกลืนเหล้าขาว ให้ความเมาลบความร้าวราน

.....

พี่กอดเหล้าขาว แต่เขากอดเธอแนบกาย
ยื่นซิมที่ข้างเกล้าไ้หมดความหมายได้เพียงความเมา

“พี่เมาวันเขาหมั้น”

สิ่งที่ได้เห็นคือสินสอด หรือ “ค่าตองเป็นแสน” ยิ่งทำให้เจ็บปวดหนักหน่วงขึ้น นี่คือความล้มเหลวอย่างไม่มีทางแก้ไข ได้แต่ “หยิบเหล้าขามาเทลงแก้ว...ให้ความเมาลบความ ร้าวราน”

ทั้งนี้จะเห็นว่าชายหนุ่มในทั้ง 3 บทเพลง คือ “น้ำตาหล่นบนโต๊ะจีน” “น้ำตาผา เหล้า” และ “พี่เมาวันเขาหมั้น” เลือกดื่มให้เมาเพื่อบรรเทาทุกข์ ซึ่งเป็นการหลีกเลี่ยง หากคิดว่า ค่านิยมเงินเป็นใหญ่เป็นปัญหาของคนจนในชนบทหนักหน่วงขึ้นตามยุคสมัย คนเหล่านี้ก็ยังไม่ เห็นทางออกที่ดีกว่าการไม่เผชิญหน้า

อย่างไรก็ตามในมุมมองของผู้หญิงการเลือกคู่ครองของหญิงสาวชาวชนบทอีสาน ในยุคโลกาภิวัตน์เป็นสิ่งที่โยงกับศักดิ์ศรีไม่ใช่ความสุขสบายอย่างเดียวเช่นที่คนทั่วไปเข้าใจกัน เห็นได้ในบทเพลง “สาวอรขอนแก่น” ซึ่งมีคำร้องว่า “เมื่อตอนถูกผัวป่า [ทิ้งขว้าง]คนบ้านนาตึฉิน” แต่เมื่อ “ได้แฟนฝรั่ง จากสาวนาแม่ฮ้าง[แม่หม้าย]ได้เป็นคุณนายเงินดอลลาร์ กลายเป็นสตรีที่คู่ ศักดิ์ศรีเมืองแก่นขอนแก่น” แม่ “หนุ่มผมทอง”ที่ “สาวอร” เลือกแต่งงานด้วยเป็นคนมีเงิน ที่สำคัญ กว่านั้นก็ถือเป็นคนให้เกียรติภรรยา ซึ่งมีผลต่อสถานภาพของสาวอรด้วย ดังคำร้องว่า

สาวอรขอนแก่นแฟนได้แฟนฝรั่ง
 ก่อนเป็นสาวแม่ฮ้าง บัดนี้ได้นั่งเฮือบิน
 เมื่อตอนถูกผัวป่า คนบ้านนาตึฉิน
 สาวอรหมอนหมั้น ก็เลยต้องบินไปต่างแดน
 สาวอรขอนแก่นไปต่างแดนหลายปี
 กลับเมืองแก่นขอนแก่นเพื่อนี้มีหนุ่มผมทองดวงแขน
 ได้ลูกเซยชมมีเลือดผสมข้ามแดน
 สายเลือดหอมแคนผสมออร์แกนแอลเอ.
 คักแท้ได้ มาคักใจแท้เด ชีวิตพังเพก็เลยดูเกินบักใหญ่
 สาวอรยุคใหม่ ทำอะไรก็เทห์ หาเงินไถ่มา หาผ้าป่ามาทุ่มเท
 โรงเรียนวัดวาได้รับผ้าป่าจากแอลเอ
 บ่อนใต้พังเพได้พัฒนาสภาพร บ่อนใต้พังเพได้พัฒนาสภาพร
 สาวอรขอนแก่น แฟนได้แฟนฝรั่ง
 จากสาวนาแม่ฮ้างได้เป็นคุณนายเงินดอลลาร์
 กลายเป็นสตรีที่คู่ศักดิ์ศรีเมืองแก่นขอนแก่น
 ไปดึงเอาหนุ่มเงินดอลลาร์มาฟ้อนหน้าฮ้านหมอลำ
 สร้างความเป็นผู้นำให้แฟนฝรั่งได้เฮ็ดตาม

“สาวอรขอนแก่น”

การตัดสินใจเลือกคู่ครองของหญิงสาวครั้งนี้ได้รับความชื่นชม ไม่เพียงแต่ “สาวอรุณใหม่” ได้ยกฐานะและเปลี่ยนสถานภาพจาก “แม่ฮ้าง”(แม่หม้าย) มาเป็น “คุณนายเงินดอลลาร์” ยังเป็นคนมีประโยชน์ในสังคม ทั้ง “หาเงินไถ่มา หาผ้าป่ามาท่อมเท โรงเรียนวัดวาได้รับผ้าป่าจากแอลเอ บ่อนใต้พังเพได้พัฒนาสภาพ” อีกทั้งได้เผยแพร่วัฒนธรรมที่มีคุณค่าของคนอีสานแก่ชาวต่างชาติด้วยความเชื่อมั่น ดังที่ว่า “ไปตั้งเอาหนุ่มเงินดอลลาร์มาพ่อนหน้าฮ้านหมอลำ สร้างความเป็นผู้นำให้แฟนฝรั่งได้เฮ็ดตาม” การ “เล่า” ภาพความต่างของข้อดีข้อเสียในการมี “ผัว” คนไทยที่ขาดคุณธรรม กับ “แฟนฝรั่ง” ดังนี้ เผยเหตุผลการเลือกคู่ที่โยงกับศักดิ์ศรีได้ชัดเจน

ถึงแม้ว่าฐานะทางการเงินของผู้จะมาเป็นคู่เป็นตัวแปรสำคัญของการตัดสินใจเมื่อชนบทถูกทอดทิ้งคนในชนบทจำนวนไม่น้อยต้องต่อสู้ดิ้นรนกับความยากไร้ เพื่อจะหนีจากสภาพลำบากหรือยกระดับความเป็นอยู่ของตนเอง วิธีการหนึ่งของหญิงสาว คือการเลือกคู่ที่มีเงินที่น่าสนใจคือเมื่อสังคมมีค่านิยมนี้ดำรงอยู่มาก่อน แล้วได้รับแรงเสริมจากกระแสบริโภคนิยมทัศนคติและรูปแบบการใช้ชีวิตที่ให้ค่ากับวัตถุเงินทองและความสะดวกสบายกลายเป็นค่านิยมหลัก แต่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ก็ยังเป็นสิ่งที่ผู้ประพันธ์เพลงแฝงไว้เตือนสำนึกทางจริยธรรม ขณะที่คนชนบทอาจจำเป็นต้องอพยพย้ายถิ่นเข้าสู่เมืองเพื่อทำงานหาเงินหรือหาช่องทางที่จะทำให้ชีวิตมีความเป็นอยู่ดีขึ้น ต้องเผชิญปัญหาใหม่ ต้องรับแรงทำลายที่พิสูจน์คุณค่าทางจริยธรรมด้วยดังจะวิเคราะห์ให้เห็นในหัวข้อถัดไป

3. ความขัดแย้งของคนจนในเมือง

เป็นที่เข้าใจตรงกันว่าสาเหตุหลักที่ทำให้คนชนบทต้องอพยพเข้าเมือง(ใหญ่)เพื่อหางานทำ คือ ความต้องการจะยกระดับความเป็นอยู่ให้พ้นจากความแร้นแค้นที่เป็นอยู่ เมื่อขาดช่องทางทำมาหากินในท้องถิ่น ก็จำเป็นต้องบากหน้าเข้ามาใช้ชีวิตท่ามกลางสังคมตัวใครตัวมัน แม้จะเผชิญปัญหาหนักหน่วง เพราะด้อยการศึกษาและขาดประสบการณ์สำหรับวิถีชีวิตเมือง(มิได้หมายความว่าไม่มีทุนทางวัฒนธรรมใด ๆ แต่ทุนดังกล่าวไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้เท่าที่ควรในสิ่งแวดล้อมใหม่) ความคับข้องใจของคนจนในเมืองเป็นเนื้อหาสำคัญในบทเพลงในขอบเขตการวิจัย โดยเฉพาะที่ประพันธ์ในช่วงเกิดภาวะวิกฤตการเงินที่เรียกว่า “เศรษฐกิจฟองสบู่” (ประมาณ พ.ศ.2535- พ.ศ.2540) และช่วงก่อนปี พ.ศ.2550 ดังจะจำแนกเป็น 2 ประเด็น ตามปัจจัยของปัญหาและสภาวะทางจิตใจคือ ความรู้ไม่เท่าทันและความรู้เท่าไม่ถึงการณ์กับความโดดเดี่ยวและความรู้สึกไม่มั่นคงในชีวิต

3.1 ความรู้ไม่เท่าทันและความรู้เท่าไม่ถึงการณ์

เมื่อคนหนุ่มสาวจากบ้านไปทำงานยังเมืองใหญ่ หากไม่รู้เท่าทันผู้คนและสิ่งแวดล้อมแปลกใหม่ก็อาจหลงใหลในวัตถุและวิถีชีวิตใหม่จนพลาดพลั้ง สิ่งที่เราเรียกว่าความรู้ไม่เท่าทันนี้ ในระดับลึกยังประกอบด้วยความรู้ไม่เท่าทันสิ่งเขี้ยววน และความรู้ไม่เท่าทันความอ่อนไหวในจิตใจของตนเอง ดังที่สะท้อนในบทเพลง “สาวทุ่งดอกจาน” ที่มองผ่านสายตาชายหนุ่มผู้รอคอยซึ่งยังรักยังผูกพันกับสาวบ้านเดียวกันผู้จากมา

ลืมหองเห็ดปลวกลืมหอกฮวกบ้านเฮาแล้ว
อยู่ กทม. กับใครหนออายรอเหี่ยวใจ
ยามไปหายหน้า เข้าซัฟฟ้าคือจ้งบังไฟ
สาวทุ่งดอกจานคนใด ลืมหองที่คอยหรือยัง
มีคนให้ข่าว เจ้าหลงสาวอยู่ในเมืองกรุง
เป็นสาวดาวรุ่ง หนุ่มลงพุงเลี้ยงดูด้วยตั้งค์
ยอมให้เขากอด เขารีส์ออร์ทชอดแจ้งจ่างปาง
อายเหงาทุกคราวได้ฟัง คอยหวังให้เธอกลับใจ
หนุ่มเลี้ยงควาย คืออายได้เป็นทางผ่าน
เบ็งดอกจาน แยมตระการแล้วยิ่งอาลัย
เจ้าดอกจานแยม ไปยิ้มในอ้อมกอดใคร
อ้อมแขนอายคนเลี้ยงควาย คอยไปไม่มีหนทาง
หวั่นใจน้องเปลี่ยว ดอกจานเหี่ยวหมดเกลียวสัมพันธ์
ปีเดือนเคลื่อนผ่าน หมดความหวานเขาคงปล่อยวาง
ดอกจานสิ้นสี หวั่นคนต๋น้องเจ้าสิ้นทาง
มาเนาบ้านนาเถิดนางกระท่อมฟางอายยังคอยเจ้า
“สาวทุ่งดอกจาน”

ชายหนุ่ม “บ้านนา” ซึ่งเรียกตัวเองว่า “หนุ่มเลี้ยงควาย” ตัดพ้อโดยตั้งคำถามว่า สาวคนรักลืมหองเห็ดปลวกและลืมหอกฮวก อาหารพื้นบ้านที่เคยบริโภคกันมาด้วยความสุขสำราญแล้ว หรืออย่างไร คำถามของเขาบอกความหวั่นใจว่าเธอคงจะเปลี่ยนแปลงไปแล้ว ผู้ที่เธอลืมหองคือเขาผู้เฝ้าคอย การลืมหองอาหารพื้นบ้านที่ให้ความสุขเชื่อมโยงกับการลืมหองผู้ที่เฝ้าคอยเธออยู่ น่าจะคิดต่อไปได้ว่าเธอได้พบความสุขและคุณค่าอย่างใหม่แล้ว เขาอ้างว่ามีคนให้ข่าวว่าเธอหลงทาง[หลงสาว] สถานะ “สาวดาวรุ่ง” ของเธอดูน่ายินดีหากไม่คิดว่าสถานะนั้นได้มาด้วยการยอมให้ “หนุ่มลงพุงเลี้ยงดูด้วยตั้งค์ ยอมให้เขากอด เขารีส์ออร์ท ชอดแจ้งจ่างปาง[ทั้งคืนจนถึงเช้า]” ยิ่งเธอมีความ

งามก็ยิ่งเป็นที่ต้องการ แต่ความงามเจิดจ้าของเธอที่เปรียบเป็นดอกจาน (ทองกวาว) คงจะหอม
 ไปและหมดค่า ดังที่ว่า “เบิ่งดอกจาน แยม้ตระการแล้วยิ่งอาลัย เจ้าดอกจานแยม้ ไปยี้มในอ้อม
 กอดใคร...ปีเดือนเคลื่อนผ่าน หมดความหวานเขาคงปล่อยวาง ดอกจานสิ้นสี หวันคนดีน้องเจ้า
 ลีนทาง” เขาเกรงว่าเธอจะอัปจนก็เพราะความรักของคนเมืองที่เธอได้รับนั้นหรือจะยั่งยืน ในเมื่อ
 ความสัมพันธ์นั้นสื่อไปทางความใคร่อย่างเดียว เธอก็คงจะต้องเศร้าหมองจนเกินแก้ไข นั่นคือ
 เหตุผลที่เขากล่าวเปรียบว่า ดอกจานที่มีสีสดใสต้องถึงคราว “สิ้นสี” พร้อมกับที่เธอ “ลีนทาง[ไป]”
 คำพ้อของชายหนุ่มที่ว่า “ลีมแกงเห็ดปลวก ลีมหมกฮวกบ้านเฮาแล้ว บ่” เท่ากับส่งคำถามให้
 ใคร่ครวญถึงความสุขในวิถีชีวิตพื้นบ้านที่ใกล้ชิดกับธรรมชาติและพอเพียง(แต่เธอละทิ้งมันไป)ว่า
 เธอลีมมันได้ลงแน่หรือ

สังเกตได้ว่าความเปลี่ยนแปลงมักเกิดกับฝ่ายหญิง อาจเป็นได้ว่าสลา คุณวุฒิมี
 ทักษะว่าวิถีชีวิตเมืองเป็นวิถีชีวิตที่เน้นความบันเทิงอย่างเกินพอดี ประกอบกับการถือเอาสตรีเป็น
 เครื่องสนองความต้องการทางเพศ เมื่อหญิงสาวรู้ไม่เท่าทันหรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ก็เกิดติดไปจนสาย
 เกินแก้ มีเพลงหลายเพลงที่เน้นการตัดพ้อโดยมีคำถามถึงการลีมและระบุงสาเหตุว่าอยู่ที่ความ
 “หลง” นอกจากบทเพลง “สาวทุ่งดอกจาน” ก็ยังมีบทเพลง “สาบานรักที่ปากแซง” ซึ่งจะยกมา
 บางส่วน

ลีมคำสาบานคินงานปากแซง แล้วละบ้อคำแพง...

ทิ้งหนุ่มนาตาลเคยสาบานรักกันมันคง

จูดรูปบูชาหน้าองค์พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อปีนั้น

ไปหางานทำในเมืองอุบล

เขาสื่อว่ามีคนเป่ามนต์ จีบด้วยคำหวาน

เที่ยวผับเที่ยวบาร์ ลีมสัญญาหนุ่มทุ่งนาตาล

.....

หลงไฟแสงงามลีมคำสาบาน

น้องไม่มานาตาล เมื่องานปากแซงคินหวน

จูดรูปบูชาพระเจ้าองค์ตื้อช่วยยื้อใจนวล

อย่าให้รักเสียชบวน รีบกลับมาทวนสาบานสองเรา

“สาบานรักที่ปากแซง”

“หนูมนาดาล” ตัดพ้อที่คนรัก “ลืมคำสาบาน”ต่อพระเจ้าใหญ่องค์ต่อ¹ เมื่อเที่ยวงานปากแซงเดือนสามด้วยกัน ความแปรเปลี่ยนในจิตใจและการละทิ้งความเชื่อเกิดกับวิถีชีวิตของหญิงสาวเมื่อไปทำงานยัง “เมืองอุบล”

น่าสังเกตว่าถ้อยคำสัญญาเมื่อเปล่งด้วยวาจาสาบานต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ยังมีอำนาจน้อยกว่าลมปากของคนเมือง ดังที่ว่า “เขาลือว่ามีคนเป่ามนต์ จีบด้วยคำหวาน” สะท้อนว่าคนชนบทกับคนเมืองมีความจริงใจต่างกัน ในขณะที่คนชนบทนั้นกล้าเอ่ยคำสัตย์สาบานต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ คนเมืองใช้พลังคำพูดเพื่อมีอำนาจเหนือผู้ฟัง แต่คำพูดนั้นเป็นคำหลอกลวง เมื่อผู้ต้องมนตร์ไม่เฉลียวใจก็อาจจะเสียใจได้

ด้วยพื้นฐานที่เป็นคนซื่อ ประกอบกับการศึกษาน้อย คนชนบทก็มักถูกคนที่ต้องการฉกฉวยผลประโยชน์หลอกลวงได้ง่าย ดังกรณีของหญิงสาวในบทเพลง “ใต้แสงนีออน”

.....

พี่กลืนน้ำตาตกใน เมื่ออ่านจดหมายที่เธอเขียนมา
เจ้าเขียนบรรยายถูกหลอกไปขายที่โรงน้ำชา
พลีกายสังเวยกามา หมดปัญหาหาทางคืนบ้าน

.....

พี่คิดหาทางติดต่อรอหวังกับสายทางการ
เขบอกไม่มีหลักฐานจึงไม่อาจกันน้องนางออกมา

.....

อดทนหน่อยน้องรับรองพี่ให้สัญญา
สองมือพี่พร้อมฟันฝ่าปลดโซ่กามาพาน้องกลับบ้าน

.....

จะเก็บเงินไถ่ตัวน้องนั้นมาสร้างสวรรค์ที่บ้านนาเรา

“ใต้แสงนีออน”

ชีวิตที่โดดเดี่ยวในเมืองจะหาที่พึ่งจากระบบก็แสนยาก ความอับจนจึงเกิดกับหญิงสาวที่เข้ากรุงไปทำงานทำ “ถูกหลอกไปขายที่โรงน้ำชา พลีกายสังเวยกามา หมดปัญหาหาทางคืนบ้าน” ความอับจนของเธอกำหนดด้วยความต่ำต้อยทางเศรษฐกิจ แม้ชายคนรักจะดีนรรจ์ “ทางการ” แต่ “ไม่มีหลักฐานจึงไม่อาจกันน้องนางออกมา” เจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีหน้าที่บำบัดทุกข์ของประชาชน กลับเห็นว่าความทุกข์ของคนยากจนในบ้านเมืองไม่ใช่สิ่งสำคัญแต่อย่างใด

¹ พระพุทธรูปปางมารวิชัยสร้างด้วยอิฐผสมปูนขาว ขนาดหน้าตักกว้าง 2.90 เมตร สูง 4.36 เมตร มีอายุเก่าแก่และเป็นที่เคารพนับถือของประชาชนไทยและลาว ปัจจุบัน ประดิษฐานอยู่ที่วัดพระโต บ้านปากแซง ต.พะลาน กิ่ง อ.นาดาล จ.อุบลราชธานี

หนทางเดียวที่เหลืออยู่คือ “เก็บเงินไถ่ตัวน้อง” แต่ก็กำหนดแน่นอนไม่ได้ว่าจะทำสำเร็จหรือไม่และเธอต้องทนทุกข์อีกนานเพียงไร

บทเพลงนี้แสดงความรู้สึกของชายหนุ่มอย่างผู้เฝ้ามองว่า มีความเป็นห่วงเป็นใยและร่วมเจ็บปวดกับชะตากรรมของ “หญิงสาว” ที่ตกเป็นเหยื่อของการเอาเปรียบในสังคมเมือง เพราะเมืองขาดเมตตาธรรม เสียงร่ำร้องของเขาจึงแทนคำร้องทุกข์พร้อม ๆ กับอาจจะช่วยเตือนสติผู้ที่จะพลาดพลั้งไปด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์

3.2 ความโดดเดี่ยว และความรู้สึกไม่มั่นคงในชีวิต

ปัญหาาร่วมประการหนึ่งของผู้จากถิ่นฐาน คือ ภาวะโดดเดี่ยวแปลกแยกในสังคม ซึ่งเป็นที่มาของความรู้สึกอ้างว้าง และความหวาดหวั่นใจในความไม่มั่นคงของชีวิต แน่แน่นอนว่าคนเหล่านี้ไม่มีหลักประกันทางการงาน เช่นอาจถูกเลิกจ้างเมื่อใดก็ได้ เมื่อรู้สึกไม่เป็นส่วนหนึ่งของสภาพแวดล้อม ก็โทษหาความเข้าใจและเห็นใจ พร้อม ๆ กับปลุกปลอบใจตนให้ยืนหยัดสู้งานเพื่อสร้างเนื้อสร้างตัวให้เทียมหน้าเทียมตาคนอื่น

ในแง่นี้ความทุกข์ก็เป็นทั้งอุปสรรคและแรงผลักดัน ในเมื่อไม่สามารถปฏิเสธความสำคัญของเงินในการดำรงชีวิต ทางเดียวที่จะบรรลุเป้าหมายก็คือรักษาความมุ่งมั่นทำงานสร้างฐานะให้ดีขึ้น เพื่อร่วมชีวิตในอนาคตกับคนรัก นี่เป็นความคิดหลักในบทเพลง “นั้วนางข้างซ้าย” และ “ผ้าขาวบนบ่าซ้าย” สังกเกตได้ว่าบทเพลงสื่อประสบการณ์นี้ผ่านชายหนุ่ม

.....
 คิดถึงยิ่งนักษยามรักต้องจำไกลห่าง
 ข่มใจอ้างว้าง ทุกอย่างดิ้นรนทนเอา
 พี่มาเพื่อรัก ถอดใจพัก ผากให้น้องเฝ้า
 ผากแหวนแทนเงาเฝ้าใจห้ามใครเข้าครอง

.....
 นั้วนางข้างซ้ายจงไว้ด้วยแหวนสแตนเลส
 เก็บเงินพอแหวนเพชร จะรีบกลับมาหาแฟน
 ทนคอยหน่อยนะ พี่จะหาเงินมาเปลี่ยนแหวน
 เก็บเงินขอแฟน จุงแขนเข้าประตูวิวิห์

.....

“นั้วนางข้างซ้าย”

.....

เป้าหมายหลายอย่างที่ยังเฝ้ารอ
 ถ้าหากรักยังดีพอ พี่ไม่ท้อของใจ
 ทุ่มเททุกด้านพนักงานไม่เคยหวั่นไหว
 ผ่าขวานเจ้าคอยบอกใจว่าทำเพื่อใครวันนี้
 ก็คืนวันทำงานหนักเหลือ
 เพียงหยิบผ้าขาวซับเหงื่อ ก็เหมือนมีแรงทำดี
 หมิ่นพันสัญญาซ่อนในใยผ้าผืนนี้
 พาดบนบ่าซ้ายเพื่อให้ใกล้หัวใจพี่

.....

“ผ้าขาวบนบ่าซ้าย”

ผู้ร้องหวั่นไหวต่อความเปลี่ยนแปลงของคู่รักเมื่อใกล้ห่างกัน ในบทเพลงแรก ชายหนุ่มหวังจะ “หาเงิน” และ “เก็บเงิน” มาแต่งงานทุกอย่างที่ต้องการอยู่ใกล้ชีวิตคนรัก เมื่อ “คิดถึง” ก็ต้อง “ข่มใจอ้างว้าง” และ “ทนเอา” บทเพลงแสดงความขัดแย้งภายในของคนที่ต้องพยายามทำงานเก็บเงินเปลี่ยนแวนสแตนเลสเป็นแวนเพชรให้หญิงคนรัก เพื่อจะได้แต่งงานกันโดยฝ่ายหญิงไม่ต้องอายุใคร เขารู้ว่าจะต้อง “เก็บเงินขอแฟน จุงแขนเข้าประตูวิหา” ความใฝ่ฝันนี้ขัดแย้งกับความหวาดหวั่นกลัวการสูญเสียเธอไป จึงเรียกร้องให้คนรักซื่อสัตย์และยึดมั่นในคำสัญญา ที่มาของความหวั่นไหวอาจจะเป็นความไม่เท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจหรือค่านิยมของสังคมที่วัดความเหมาะสมที่ฐานะ ดังสิ่งที่คุณควรกับหญิงสาวคือ “แวนเพชร” แต่ขณะนั้นชายหนุ่มหาให้ได้เพียง “แวนสแตนเลส” การจะมีชีวิตร่ำรวยขึ้นต้องขยันอดทนทำงานหนักและมีแหล่งงานที่จะหาเงินได้ “พอ” ที่จะแต่งงานกับหญิงที่ตนรัก เขาจึงต้องจากมาสู่เมืองอื่นที่ไม่ใช่ชนบท ขณะที่ได้แต่ “ฝากแวน[สแตนเลส]แทนเงาเฝ้าใจ” ของเธอไว้แทนการหมายมั่นไปพลางก่อน

ส่วนในบทเพลง “ผ้าขาวบนบ่าซ้าย” ชายหนุ่มต้อง “จากมาไกล” และทำงานหนักเพื่อ “เป้าหมายหลายอย่างที่ยังเฝ้ารอ” ทั้งนี้จะเห็นว่ายังอยู่ในภาวะที่ต้องเผชิญกับความเหนื่อยยากซ้ำยังต้องอยู่เพียงลำพัง ก็ยิ่งเหนียงคิดถึง แต่ความรัก ความหวังและคำสัญญาระหว่างชายหนุ่มกับคนรักก็เป็นแรงหนุนให้เกิดแรงกำลังที่จะต่อสู้งานหนักได้อย่างไม่ย่อท้อ ผ่าขวานที่เธอให้เก็บซ่อนสัญญาไว้ในเส้นใยที่ทอประสานเป็นผืน เส้นใยคือเครื่องหมายแห่งเยื่อใยรัก ต้อง “พาดบ่าซ้ายเพื่อให้ใกล้หัวใจพี่”

ในบทเพลง “สัญญากับใจ” สลา คุณวุฒิเผยความมุ่งมั่นของหญิงสาวจากชนบทที่ต้องเข้ามาทำงานในเมืองใหญ่ เธอมี “หนี้สินภาระยิ่งใหญ่ รอให้กลับไปไถ่ถอน” นั่นคือหน้าที่ต่อครอบครัว ถ้าพิจารณาจากบทเพลงนำสังเกตว่าหญิงสาวผูกพันกับครอบครัวผู้ให้กำเนิดยิ่งนัก

จะไม่กลับหลังถ้ายังไม่ได้ดี
 เอ่ยถ้อยคำนี้ต่อหน้าแม่พ่อวันจาก
 สาบานผ่านฟ้าสัญญาต่อดินถิ่นรัก
 ก่อนลามาสู่งานหนัก ปักหลักสร้างตัวเมืองไกล
 เหนื่อยยากเพียงไหนอย่าใจให้ทน
 ลำบากเหลือล้น อยู่ได้ช่วยคาเมืองใหญ่
 หลายคราวอ่อนล้า หลับตาเห็นความยากไร้
 หนี้สินภาระยิ่งใหญ่ รอให้กลับไปไถ่ถอน
 ตั้งนกรไรรู้คอน บินร่อนในดงคอนกรีด
 ละครชีวิตถูกขีดด้วยความเดือดร้อน
 ให้สู้ทุกฉากจากตื่นถึงหลับตานอน
 ปลอดภัยสักวันคืนคอนเสริมใจให้มีพลัง
 จะไม่กลับหลังถ้ายังไม่ได้ดี
 เก็บถ้อยคำนี้จดไว้ในใจทุกอย่าง
 บอกแม่ให้รอบอกพ่อให้คอยความหวัง
 จะทำให้ฝันถึงฝั่ง เพื่อถางเส้นทางกลับมา

“สัญญากับใจ”

ขณะที่ต้อง “เหนื่อยยาก” “ลำบากเหลือล้น” ความรู้สึกที่ว่าตนนั้น “ตั้งนกรไรรู้คอน บินร่อนในดงคอนกรีด” ก็ซ้ำเติมให้ทุกข์หนักลงไปอีก ภาพของนกที่บินระหกระเหินท่ามกลางอาคารคอนกรีตอันแข็งกระด้างบอกเล่าความต่างของสิ่งมีชีวิตที่บอบบางหวัดไหวกับสิ่งไรชีวิตที่แข็งแกร่งไร้ความรู้สึก เป็นภาพสะท้อนถึงความอ้างว้าง โดดเดี่ยวไร้ที่พึ่งพิงและแปลกแยกของหญิงสาวจากชนบทท่ามกลางสังคมความ “เจริญ” แต่ถึงอย่างไรหญิงสาวก็อดทนเพราะมี “ความฝัน” ที่จะกลับคืนถิ่นเดิมของตนเป็นพลังใจสำคัญ

นอกจากสภาพสังคมและวิถีชีวิตที่แตกต่างระหว่างชนบทกับเมือง (ดังปรากฏในบทเพลง “สาบานรักที่ปากแซง” และ “สาวทุ่งดอกจาน”) จะก่อให้เกิดความรู้สึกแปลกแยกแล้ว ลักษณะนิสัยและการแสดงออกของผู้คนในสังคมเมืองก็ต่างไปจากผู้คนในสังคมชนบท ดังบทเพลง “ดอกหญ้าในป่าปูน” ร้องทุกข์ว่า “สังคมเมืองใหญ่ขาดแคลนน้ำใจเจือจุน” อันแสดงให้เห็นว่าแม้เมืองร่ำรวยทางวัตถุ ผู้คนกลับไม่ค่อยให้ความช่วยเหลือผู้อื่นเพราะขาดน้ำใจไมตรีต่อกัน

.....

ลาทุ่งดอกคุณไสว มาอาศัยชายป่าปูน

.....

สังคมเมืองใหญ่ขาดแคลนน้ำใจเจ้าจุน
ใช้ความอดทนเต็มทุน ให้อินสู่วิวทุกวัน
อยู่เมืองสวรรค์ แต่เป็นคนชั้นติดดิน
เป็นผู้รับใช้จนชิน หูได้ยินแต่ยินแต่คำสั่งงาน
แต่ยังยิ้มได้ เพราะใจเหมือนดอกหญ้าบาน

.....
“ดอกหญ้าในป่าปูน”

เมืองเป็นสังคมที่จัดระบบความสัมพันธ์ของมนุษย์ด้วยบทบาทหน้าที่ทางการงาน และการเงิน ผู้อยู่ระดับล่างมีหน้าที่เพียงคอยรับคำสั่ง ความขัดแย้งภายใน(inner conflict)ของคน จนในเมืองจึงเผยออกมาด้วยสำนึกต่อความขัดแย้งภายนอกกว่า “อยู่เมืองสวรรค์แต่เป็นคนชั้นติดดิน เป็นผู้รับใช้จนชิน หูได้ยินแต่คำสั่งงาน”

ในบทเพลง “แรงใจรายวัน” สาวผู้ใช้แรงงานยึดถือชายที่ตกลง “ครองใจ” เป็นที่ยึดมั่นของชีวิต แต่เธอก็ยังหวาดหวั่น กระวนกระวายด้วยเกรงว่าอีกฝ่ายจะ “ผันไม่ตรี” หญิงสาวจึงวอนขอ “ให้เราเจอกันทุกวัน” เพราะการพบเจอกันเท่ากับ “ยืนยันสัญญา” เธอจึงย้ำว่า

จะอดหรืออืมเราจะยิ้มให้กัน
อ้ายให้คำยืนยันตั้งแต่วันเราสองครองใจ
ชีวิตรายวันอยู่กับงานปัญหามากมาย
หากบมีแรงใจ จากอ้ายต้องท้อไปนาน
จิตใจไหวหวั่น ยามอ้ายนั้นเสียบไป
ห่างแคว้นวุ่นใจ คิดมากไปหวั่นไผ่มากัน
บนหนทางไกล น้องกลัวใจของอ้ายเปลี่ยนผัน
อยากขอให้เราเจอกันทุกวันยืนยันสัญญา

.....
สำหรับเธอนั้นกว่าจะได้ร่วมชีวิตกันคงอีกนาน จึงเผยความกริ่งเกรงว่า “บนหนทางไกล น้องกลัวใจของอ้ายเปลี่ยนผัน” ถ้าได้ติดต่อสื่อสารกันแม้ไม่เห็นหน้า ก็ยังเปรียบเสมือน “คอยเสริมใจกัน สร้างทุกวันให้เป็นวันดี” เสี่ยงจากคนรักจึงเป็น “แรงใจ” ให้ในแต่ละวัน โทรศัพท์(มือถือ)มีบทบาทในชีวิตของเธอเพราะเป็นที่มาของความอบอุ่นทางใจเพื่อคลายความหวาดหวั่นด้วย อย่างน้อยขอได้ยินเสียงทางโทรศัพท์เพียงวันละครั้ง เช่นที่ผู้ขับร้องวอนขอคนรักว่า

.....
 บได้พบหน้าก็ขอให้ได้ยินเสียง
 บได้มานั่งเคียง ขอเพียงให้อ้ายโทรมาแคว้นละครั้ง
 ให้รู้ว่ายังมีใจห่วงหา ทุกข์สุขอยู่ในสายตา เป็นที่ปรึกษาชีวิต
 .....

ในบทเพลง “ขอใจกันหนาว” ภาวะโดดเดี่ยวของหญิงสาวปรากฏเมื่อต้องเข้ามาทำงานในเมืองใหญ่เพียงลำพัง บทเพลงนี้ประพันธ์ในรูปคำรำพึงกับตนเอง

เมื่อเลิกงานเดินเหงา มีเงาเป็นเพื่อนเข้าซอย
 ผู้สาวบ้านไกลใจลอย บมีคนคอยเคียงเงา
 อยู่ในเมืองใหญ่ อุ่นกายแต่หัวใจหนาว
 วัน ๆ มีหลายเรื่องราว รุมเร้าให้คอยหวนไหว
 ฟันยี่นสู้แคไหนด นานไปแรงใจสุดท้อ
 หวันเกรงทางบ้านที่รอ แม่พ่อจะสู้จั้งใจ
 ปัญหาหลายอย่าง สู้ตามลำพังบไหว
 พรุ่งนี้สีเดินอย่างไร เมื่อใจบมีคนเดียว
 อยากมีพี่เลี้ยง เคียงข้างบนทางเปื้อนฝุ่น
 มอบใจอุ่น ๆ กันหนาว กันท้อพอเพียง
 ยามเจ็บเห็นหน้า ยามมีปัญหายื่นเคียง
 ยามเหงาได้โทรฟังเสียง หล่อเลี้ยงหัวใจทุกคราว
 ขอพึ่งแรงแห่งฝัน บันดาลให้เจอคนดี
 ให้สาวบ้านไกลคนนี้ได้มีคอยเคียงเงา
 งานยุ่งเมืองใหญ่ ขอใจฮักมันกันหนาว
 ดูแลในทุกเรื่องราว ให้สาวดอกหญ้าอุ่นใจ

“ขอใจกันหนาว”

ใน “เมืองใหญ่” ที่ความ “อุ่นกาย” จะได้มาด้วยปัจจัยทางเศรษฐกิจเท่านั้น “แต่หัวใจ[ก็ยัง]หนาว” เพราะ “บมีคนคอยเคียงเงา” แสดงว่าวัตถุไม่สามารถทดแทนความรู้สึกเหงาโดดเดี่ยวขณะต่อสู้ปัญหาเพียงลำพังได้ ผู้ร้องซึ่งเป็น “สาวบ้านไกล” เผยความปรารถนาว่าอยาก “เจอคนดี” สักคนที่ มี “ใจฮักมัน” เพื่อ “ยามเจ็บเห็นหน้า ยามมีปัญหายื่นเคียง ยามเหงาได้โทรฟังเสียง หล่อเลี้ยง

หัวใจทศวรรษ” เธอเป็นตัวแทนของคนชนบทอีกมากที่ตกอยู่ในสภาพเดียวกันนี้ คือเป็นคนที่ร่ำ
ร้อง “ขอใจกันหนาว”นั่นเอง

บทเพลง “โทรหาแม่เต๊อ”ก็สะท้อนสถานะเช่นเดียวกันนี้

โทรหาแม่เต๊อจำเบอร์โทรน้องได้บ่
น้องจะเฝ้ารออ้ายโทรหาเวลาเลิกงาน
มีเรื่องเว้าน่าอยากคุยสองคนเท่านั้น
วันก่อนที่เราพบกันคนหลายน้องเว้าบ่ได้
เชื่อใจแท้แต่จึ่งเทใจคบเรื่อยมา
เป็นที่ปรึกษาคอยปรับทุกข์เวลาวุ่นใจ
จากพ่อแม่มาที่พึ่งหนึ่งเดียวคืออ้าย
ถึงตัวทำงานห่างไกลแต่ใจฮักตามเป็นเงา
เบอร์เก่าเวลาเดิมช่วยเติมเสียงให้ได้ยิน
เป็นวิตามินสร้างภูมิคุ้มกันความเหงา
บ่ได้ฟังเสียงคือจั่งบ่ได้กินข้าว
คิดฮอดบวกับความเหงานั่งเฝ้ามือถือคือบ่า
โทรหาแม่เต๊อกดเบอร์ที่ใจเฝ้าจำ
มีผู้อยู่ย่านอ้ายทำเป็นลืมเวลา
มีเรื่องอยากถามเก็บไว้นานย่านใจอ่อนล้า
เอาไว้บ่ดอ้ายโทรหาค่อยปรึกษากันสองคน

“โทรหาแม่เต๊อ”

หญิงสาววอนขอให้ชายหนุ่มโทรศัพท์หาหลังเวลาทำงานเพราะมีเรื่องอยาก
ปรึกษาด้วย เมื่อพิจารณาเนื้อเพลงที่ว่า “เบอร์เก่าเวลาเดิมช่วยเติมเสียงให้ได้ยิน เป็นวิตามิน
สร้างภูมิคุ้มกันความเหงา บ่ได้ฟังเสียงคือจั่งบ่ได้กินข้าว คิดฮอดบวกับความเหงานั่งเฝ้ามือถือ
คือบ่า” อุปมาที่เปรียบเสียงโทรศัพท์ของคนรักกับ “วิตามินสร้างภูมิคุ้มกัน” ย้ำว่าความหวังใญ่ต่อ
กันจะป้องกันความทุกข์ใจได้อย่างชะงัด ทำให้จิตใจที่กระวนกระวาย ว้าวุ่นจนแทบเสียดินนั้นสงบ
ระงับลงได้ ทั้งนี้ หาก “เสียง” เปรียบเป็นสารอาหารจำเป็นที่ “จิตใจ” ขาดไม่ได้ ย่อมสะท้อนว่า
หญิงสาวยึดความรักของชายหนุ่มเป็นสารอาหารจำเป็นสำหรับจิตใจ คนรักในสังคมแบบนี้เป็นที่
พึ่งทางใจไม่ต่างจากพ่อแม่หรือยิ่งกว่าเสียอีก เพราะ “เชื่อใจ” และถือเป็นที่พึ่ง ดังที่ว่า “เชื่อใจ
แท้แต่จึ่งเทใจคบเรื่อยมา...จากพ่อแม่มาที่พึ่งหนึ่งเดียวคืออ้าย”

อย่างไรก็ตามชีวิตอันโดดเดี่ยวที่หวังจะได้รับความรักเป็นภูมิคุ้มกัน ประกอบกับ แรงขับทางเพศในวัยหนุ่มสาวอาจเป็นที่มาของปัญหาอีกอย่างหนึ่ง คือ ความทุกข์เมื่อความรักไม่ มั่นคง ดังในบทเพลง “อายเข้มนาฬิกา” ที่สะท้อนสภาวะเป็นทุกข์ของหญิงสาวเพราะผู้ชายที่คบหา ด้วยเปลี่ยนไป

บ่อยากสบตากับนาฬิกาที่ฝาห้อง
 เพราะเข้มนั่นพ้อง ว่าน้องนั้นถูกสืมใจ
 เข้มนั้นเข้มนาวเดินทับเลขเก้ายามใด
 ถ้าเป็นแต่ก่อนแต่ไรตัวอ้ายจะต้องมาถึง
 ผู้ใดจุดตั้งวันนี้อ้ายจึงบ่มาไกล
 คำหวานฝากไว้สุดท้ายอ้ายบ่คำนี้
 ห้องเก่าเคยเคียงเหลือเพียงแต่รอยฝังตรึง
 พออ้ายหมดความคิดถึงน้องจึงต้องหมดความหมาย
 อายน้องอายเข้มนาฬิกา
 พออ้ายบ่มาเหมือนนาฬิกาสงสัย
 เข้มนาวชี้หน้าเข้มนั้นจิ้มตรงแผลใจ
 ถามว่าอ้ายหลบไปไสทำไมถึงบ่มาหา
 บ่กล้าสบตากับนาฬิกาที่ฝาห้อง
 เพราะเข้มนคอยพ้องว่าน้องนั้นหมดเวลา
 นาฬิกาเรือนเก่าที่แขวนติดไว้ข้างฝา
 ยังคงเดินตรงเวลา แต่อ้ายนั้นหน้าบ่ตรงต่อใจ

“อายเข้มนาฬิกา”

หญิงสาวให้ความไว้วางใจเพราะนึกว่าคนรักชื่อตรงราวเข้มนาฬิกา การทำงาน ของเข้มนาฬิกาเป็นข้อบ่งชี้ความสม่ำเสมอของการแสดงออก ดังที่ว่า “เข้มนั้นเข้มนาวเดินทับเลข เก้ายามใด ถ้าเป็นแต่ก่อนแต่ไรตัวอ้ายจะต้องมาถึง” นำพิจารณาว่าหญิงสาวตัวคนเดียวที่อาศัย อยู่ใน “ห้อง” เซ้า ย่อมมุ่งหวังที่จะมี “คนรัก” ช่วยคลายภาวะเหงาอ้างว้าง โดดเดี่ยว แต่เมื่อ ความสัมพันธ์มาถึงจุดที่ “พออ้ายหมดความคิดถึง น้องจึงต้องหมดความหมาย” ความทุกข์ที่ ไม่ได้เตรียมใจรับก็เกิดขึ้นอย่างหนักหน่วง

การเผยแพร่อารมณ์ความรู้สึกดังกล่าวไว้ในบทเพลงเหล่านี้ ช่วยให้เข้าใจว่าเมื่อคน ชนบทต้องมาอาศัยอยู่ในเมืองใหญ่เพียงลำพังโดยไม่มีระบบความสัมพันธ์ฉันทนิมิตรดั่งถิ่นเดิม ภาวะ “ป่วยไข้ทางใจ” ก็เกิดขึ้น สิ่งที่จะเยียวยาได้นอกจากความรักและกำลังใจจากบุคคลใกล้ชิด

ก็คือความสำนึกในคุณค่าของตัวเอง จึงเห็นได้ว่าสลา คุณวุฒิไม่ได้แสดงแต่ด้านลบของชีวิตที่แปลกแยกจากเมืองเท่านั้น เรายังเห็นความสำนึกทางคุณธรรมของคนเหล่านี้ ดังจะวิเคราะห์ในหัวข้อต่อไป

ความสำนึกทางคุณธรรม : พลังในการต่อสู้

เนื้อหาทางอารมณ์ในบทเพลงลูกทุ่งส่วนใหญ่ของสลา คุณวุฒิเน้นความรู้สึกของคนจนซึ่งเป็นผู้ใช้แรงงานในเมืองใหญ่ ที่เชื่อมโยงกับปัญหาของยุคสมัยที่ต้องเผชิญ สิ่งที่เป็นเอกภาพกับด้านมืดของความทุกข์ก็คือความสำนึกทางคุณธรรมอันเป็นพลังในการต่อสู้ของคนที่ยึดโอกาสแต่ไม่ยึดในความละเอียดอ่อน ดังจะอภิปรายใน 4 หัวข้อ คือ ความรักศักดิ์ศรี
ความรัก : พลังใจในการร่วมชีวิต ความอดทนและเสียสละ การยอมรับความจริงและความรู้จักตัวเอง

1. ความรักศักดิ์ศรี

ในบทเพลง “อยากเด็ดดอกฟ้า” เห็นได้ว่าทางสู่ความสำเร็จของ “หนุ่มพเนจร” ที่จะได้ครองคู่กับหญิงสาวผู้ต่างฐานะกันมากไม่มีทางอื่นนอกจากความมุ่งมั่นทำงาน ผู้ขับร้องให้คุณค่าของหยดเหงื่อว่าบ่งชี้ความอดทนซึ่งเป็นเครื่องหมายแสดงศักดิ์ศรีของชายหนุ่มผู้ไม่ยอมท้อถอย ดังนี้

.....
อดทนทำงานเพื่อฝันเป็นจริงขึ้นมา
อยากเด็ดดอกฟ้าลงมาแนบใจชาวดิน
เหงื่อรินก็หยดตามกฎสวรรค์
บันไดก็ชันสูงชันพี่ก็จะปีน
ฟ้าสูงก็ชัน ฝ่าฟันด้วยใจถวิล
ถึงต่ำดินจะปีนขึ้นไปไขว่คว้า
.....

“อยากเด็ดดอกฟ้า”

ในบทเพลง “ดอกหญ้าในป่าปูน” แม้ว่าหญิงสาวรู้สึกคับข้องใจที่ต้อง “เป็นผู้รับใช้จนชิน หูได้ยินแต่คำสั่งงาน” และรู้สึกเจ็บตัวที่เป็นเพียง “ดอกหญ้า” แต่ไม่หลบเลี่ยงที่จะแสดงความเป็นตัวของตัวเองและยังแยกแยะได้ว่าสิ่งใดเป็นคุณค่าที่แท้จริง

หัวใจติดดิน สวมกางเกงยีนส์เก่า เก่า
ใส่เสื้อตัวร้อยเก่า เก่า กอดกระเป๋าใบเดียวติดกาย
กราบลาแม่พ่อ หลังจากเรียนจบ ม. ปลาย
ลาทุ่งดอกคูณไสว มาอาศัยชายป่าปูน
เอาแรงเป็นทุน ลู้งานเงินเดือนต่ำต่ำ
เก็บเงินเข้าเรียนภาคค่ำก่อความหวังบนทางเปื้อนฝุ่น
สังคมเมืองใหญ่ขาดแคลนน้ำใจเจือจุน
ใช้ความอดทนเติมทุน ให้อุ่นสู้อุณหภูมิทุกวัน
อยู่เมืองสวรรค์ แต่เป็นคนชั้นติดดิน
เป็นผู้รับใช้จนชิน หูได้ยินแต่คำสั่งงาน
แต่ยังยิ้มได้ เพราะใจเหมือนดอกหญ้าบาน
ถึงอยู่ในที่ต่ำชั้น แต่ก็บานได้ทุกเวลา
หัวใจติดดิน สวมกางเกงยีนส์เก่าเก่า
ใส่เสื้อตัวร้อยเก่า เก่า แต่ใจสาวบ่ด้อยราคา
หวังไว้วันหนึ่งเรียนจบชั้นที่ฟ้ารอมมา
จะสวมมงกุฎดอกหญ้าถ่ายรูปปริญญาหวนมาบ้านเรา

“ดอกหญ้าในป่าปูน”

ที่เธอกล่าวว่า “หัวใจติดดินสวมกางเกงยีนส์เก่าเก่า ใส่เสื้อตัวร้อยเก่าเก่าแต่ใจสาวบ่ด้อยราคา” น่าสนใจวลี “หัวใจติดดิน” ไม่ได้หมายความว่า เป็นคนต่ำต้อย แต่เป็นคนที่หนักเอาเบาสู้อ ส่วนจิตใจนั้นใครก็อย่าคิดมาซื้อด้วยราคาถูก ๆ เพราะ “บ่ด้อยราคา” การประกาศ “เอาแรงเป็นทุน ลู้งานเงินเดือนต่ำต่ำ” แต่ “ยังยิ้มได้” แม้จะ “อยู่ในที่ต่ำชั้น” นับเป็นวาทะที่เผยความทะนงในศักดิ์ศรีและความสามารถของตนเองได้อย่างน่าชื่นชม

สำหรับคนยากจนที่รู้ว่าตนแปลกแยกจากผู้เหนือกว่าศักดิ์ศรีเป็นทั้งกำลังใจและสิ่งยึดเหนี่ยว ในบทเพลงที่เน้นความรัก เช่น “ยาใจคนจน” ชายหนุ่มปลุกปลอบใจคนรักว่า “อย่าได้แคร์สายตาคนมอง” คำห้ามนี้ไม่ใช่ความรู้สึกเป็นปฏิปักษ์แต่มีเพื่อย้ำเตือนไม่ให้หวั่นไหวที่จะถูกมองว่าแตกต่าง

.....

อุปสรรคจะมีเท่าใด ขอใจเรายืมให้กัน
 ลำบากยากเข็ญ เข้าเย็นขอให้เห็นหน้า
 เมื่อเจอปัญหาน้องอย่าตัดสายสัมพันธ์
 อยู่เป็นแรงใจเติมไฟให้กันและกัน
 เพียงเรามีเราเท่านั้น สร้างฝันให้สมดังใจ
 เป็นแฟนคนจนต้องทนหนอย่น้อง
 อย่าแค้นร้ายตาคนมองอย่าหมองเมื่อยามแพ้วพาย
 อย่าเพิ่งด่วนลาเมื่อเจอปัญหาใด ๆ
 ยืนเคียงเพื่อคอยยืมให้เป็นยาชุบใจคนจน

“ยาใจคนจน”

กล่าวโดยสรุปคุณค่าและศักดิ์ศรีนั้นดำรงอยู่ในตัวบุคคล ไม่ได้ขึ้นอยู่กับสิ่ง
 ภายนอกเช่นฐานะทางการเงินหรือโอกาสทางสังคม การยืนหยัดต่อสู้ด้วยตนเองในทางสุจริตอย่าง
 ไม่ยอมแพ้คือสิ่งชี้วัดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ไม่เหยียดหยามศักยภาพของตน

2. ความรัก : พลังใจในการร่วมชีวิต

เหตุผลที่หนุ่มสาวจะตกลงใจร่วมชีวิตกันอาจจะแปรไปตามสภาพชีวิตได้ สำหรับ
 ผู้ที่มีสถานะสูงทางสังคม ตัวแปรของการเลือกคู่ครองย่อมซับซ้อน เช่น ความเหมาะสมทาง
 เศรษฐกิจ ความมีหน้ามีตาในสังคม แต่คนระดับล่างที่ต้องการขวัญในการใช้ชีวิต คู่ครองก็คือ “มี
 ขวัญ” หรือกำลังแห่งชีวิตอันทุกซีก ดังที่บทเพลง “กำลังใจในแววตา” ชี้ให้เราเห็นว่าหญิงคนรัก
 ที่ร่วมชีวิตด้วยความอดทนต่อความยากไร้เป็นกำลังใจสำคัญของชายหนุ่ม

ดั่งคำว่าผู้ที่ซ่อนอยู่ในแววตาน้อง
 มาเก็บเป็นทุนสำรองประคองหัวใจยามหม่น
 ผู้ชายมือเปล่าบังอาจดึงเจ้ามาร่วมทางจน
 หันไปสบตาทุกหนเมื่อใจโดนปัญหา รุมเร้า
 เส้นทางทุกก้าวมีเรื่องเศร้า กวนใจสะท้าน
 ความจนจู่โจมทุกวันทางฝันหม่นวนที่เก่า
 เสียความเชื่อมั่น เจอะทางตันใจสิ้นทุกคราว
 สิ่งเดียวที่ช่วยบรรเทา คือเจ้าผู้ยืนข้างกาย
 คอยเสิร์ฟน้ำใจให้พี่ดื่มทางสายตา

ก็ครั้งผิดหวังกลับมาแวตานั้นยังยิ้มให้
 มองตาทุกครั้งก็เห็นคำว่าสู้ต่อไป
 ทำหน้าที่แฟนไม่หน่ายจุดใจให้ลืมความล้า
 เก็บคำว่าสู้ที่ซ่อนอยู่ในแวตานั้น
 มาช่วยลบเงาความหมองประคองสองเราฟันฝ่า
 ต้นทุนวันใหม่คือแรงใจจากหวานแวตานั้น
 เย็นนี้เมื่อพี่กลับมาขอถอนสายตานั้นอย่าเปลี่ยนแว

“กำลังใจในแวตานั้น”

ความดีของหญิงสาวที่เขาได้ประจักษ์ยามอ่อนแอเป็น “สิ่งเดียวที่ช่วยบรรเทา” ความท้อถอย ชีวิตที่ต้องสู้เพื่อให้พ้นจากความจนจำต้องอาศัยจิตใจอันเข้มแข็ง จึงจะฝ่าฟันความเหนื่อยยากและปัญหานานัปการ ยิ่งหากทุ่มเทแรงกายแรงใจไปอย่างหนักแต่ไม่มีอะไรดีขึ้นความท้อถอยความผิดหวังย่อมมีมากขึ้นเช่นกัน สิ่งที่จะช่วยให้ชายหนุ่มสู้ต่อไปได้ก็คือแรงใจเมื่อเห็นความหมายของคำว่า “สู้” ใน “แวตานั้น” ที่ไม่เคยเปลี่ยนแปลงของหญิงคนรัก นั่นคือ แวตานั้นของผู้ไม่ยอมจำนนต่อปัญหาและอุปสรรค ยอมทนอยู่กับความยากไร้ และพร้อมอยู่เคียงข้างให้กำลังใจ ห่วงใยต่อกัน

เมื่อเปรียบเทียบกับ บทเพลง “กำลังใจในแวตานั้น” แสดงชีวิตของหนุ่มสาวที่กำลังเริ่มต้นสร้างฐานะ ต่างจากบทเพลง “เหนื่อยไหมคนดี” ที่หนุ่มสาวเผชิญความลำบากมาถึงจุดที่พอจะมีความหวังแล้ว

เหนื่อยไหมคนดีมีพี่เป็นแฟน
 ครองรักบนความขาดแคลนยากแค้นพี่ก็กลัวเธอท้อ
 เราเริ่มจากศูนย์ลงทุนด้วยความไม่พอ
 ความหวังเที่ยวฟังเที่ยวก่อประคองกันสู้เรื่อยมา
 บนเส้นทางเดินขาดเงินประจำ
 คลื่นลมชีวิตกระหน่ำอาจทำให้ใจพี่ล้า
 บางครั้งบางทีที่พี่ก็สร้างปัญหา
 ทำให้เธอมีน้ำตาต้องทนพี่มาเสมอ
 เก่งไม่มีขบปิค้อพี่ก็ไม่มีซี
 เห็นแฟนคนอื่นได้ดีพี่นี่ยิ่งสงสารเธอ
 จมอยู่กับพี่ทั้งที่ไร้สิ่งปรนเปรอ
 รู้ไหมว่ารอยยิ้มเธอช่วยให้ใจพี่มีหวัง
 พี่ขอขอบคุณที่น้องมีใจ
 ก่อนนี้ถ้าพี่ผิดไปต้องขอภัยใจนาง

ยิ้มเกิดคนดีวันนี้เริ่มมองเห็นทาง
จับมือลูกเดินเคียงข้างเราจะสร้างพรุ่งนี้ด้วยกัน
“เหนื่อยไหมคนดี”

คำถามที่ว่า “เหนื่อยไหมคนดีมีพี่เป็นแฟน” จึงเป็นการแสดงถึงความห่วงใยต่อความรู้สึกของหญิงคนรักและขอความมั่นใจว่าจะเคียงข้างกันไป ถึงแม้ว่าหญิงสาวได้แสดงให้เห็นชายหนุ่มประจักษ์ว่าเธอมีคุณสมบัติคือความอดทนและให้อภัยต่อความผิดพลาดของเขา แต่ปัญหาที่ยังมีอยู่มากก็ทำให้ชายหนุ่มอดกังวลไม่ได้ กล่าวได้ว่า การร่วมสู้อุปสรรคและปัญหา มาด้วยกันด้วยใจที่คงมั่นของหญิงสาวคือคุณธรรมสำคัญที่ส่งให้ชายหนุ่มมีแรงใจ มีความหวัง มีความมุ่งมั่นมากพอที่จะสู้กับอุปสรรคปัญหาต่างๆ เรื่อยมา ดังตอนจบที่ว่า “ยิ้มเกิดคนดีวันนี้เริ่มมองเห็นทาง จับมือลูกเดินเคียงข้างเราจะสร้างพรุ่งนี้ด้วยกัน”

บทเพลง “กินข้าวหรือยัง” และ “ด้วยแรงแห่งรัก” สื่อสารว่าความรัก ความห่วงใย เป็นกำลังใจอย่างดีสำหรับคนชนบทที่ต้องสู้งานหนัก

กินข้าวแล้วยัง กำลังเห็ดหยิ่งน้อยอาย
คิดฮอดหลาย ๆ หัวใจให้โทรมาถาม
นับตั้งแต่ยายห่างมาไกลเพื่อหางานทำ
ซื้อบัตรเติมเงินประจำ มือถือโทรตามถามใจ
งานหนักบ่อาย เจ้านายใจดีอยู่บ่
ค่าจ้างเคยขอ ได้ตามที่รอบั้งไหม
สู้งานนานเน้นเหงื่อแลกเงินฟังกแล้วเห็นใจ
สุขภาพพลานามัย เป็นจั่งได้ห่วงใยเหลือเกิน
ใช้บัตรเติมเงินให้กลายเป็นบัตรเติมใจ
โทรศัพท์มาซบเหงื่ออายถามไถ่ให้ความเพลิดเพลิน
กินข้าวแช่บ่ บ่พักผ่อนเพียงพอหรืองานหนักเกิน
วอนอ้ายอย่าทำงานเพลินมุ่งทำเงินจนเกินกำลัง
กินข้าวแล้วยัง อีกครั้งกับคำถามนี้
เป็นห่วงอีหลี คนดีที่ใจเฝ้าหวัง เห็ดงานสาอ้าย
บัตรเติมเงินน้องใกล้หมดตั้งค์
เอาไว้มือได้วาง ๆ ค่อยมานั่ง กินข้าวนำกัน
“กินข้าวหรือยัง”

“กินข้าวหรือยัง” เป็นถ้อยคำถามไถ่ที่ฟังคุ้นเหมือนคำทักทายในชีวิตประจำวัน แต่ในท่อนนี้เผยความห่วงใยของคนรัก คำทักถามเพียงเท่านั้นก็เพียงพอแล้วที่จะสร้างแรงใจให้สามารถต่อสู้กับงานหนัก หรือเผชิญหน้ากับปัญหาที่รุมเร้าได้ คำทักถามนี้พ่วงมากับความอยากรู้ว่า “สุขภาพพลานามัย เป็นจิ้งใต้ห่วงใยเหลือเกิน” ถึงแม้ไม่สามารถมาพบปะเห็นหน้ากันได้ ก็ขอให้ได้รับรู้ทุกซอกซอกของกันและกัน

บทเพลง “กินข้าวหรือยัง” นี้บ่งบอกความสำคัญทางใจของบทสนทนาทางโทรศัพท์เคลื่อนที่¹ หญิงสาวสื่อความคิด อารมณ์ ความรู้สึกไปยังชายหนุ่ม “คนดีที่ใจเฝ้าหวัง” แม้ในการสนทนานั้นไม่ปรากฏถ้อยคำของชายหนุ่มเลย แต่ก็พอจะคาดเดาได้ว่า ทั้งคู่เป็นคนรักกัน และชายหนุ่มจากหญิงสาวมาทำงานต่างเมือง ซึ่งต้องใช้ “เหวี่ยงแลกเงิน” นั่นคือมาเป็นแรงงาน คำถาม คำขอร้องของหญิงสาวล้วนแสดงถึงความห่วงใยอย่างลึกซึ้ง ทั้งนี้แม้เราไม่อาจรู้ได้ว่าชายหนุ่มจะรู้สึกเช่นใด แต่จากเนื้อเพลงที่ว่า “ใช้บัตรเติมเงิน ให้กลายเป็นบัตรเติมใจ” ก็อาจจะกล่าวได้ว่า คำพูดของหญิงสาวให้รู้ถึงคิดถึงห่วงใยนั้นมีจุดมุ่งหมายจะเพิ่มพลังใจในการต่อสู้งานหนักแก่ชายหนุ่ม เพื่อให้รู้สึกว่าได้อยู่โดดเดี่ยวเพียงลำพัง อีกประการหนึ่งการพูดคุยในครั้งนี้ได้ช่วยเติมใจในแง่ของการตรวจสอบว่า ความไกลห่างกันจะมีผลให้ความสัมพันธ์เปลี่ยนแปลงไปแล้วหรือไม่ ดังนั้น การโทรศัพท์ถึงกันนี้ไม่เพียงเป็นการให้กำลังใจเพื่อมีแรงสู้งานหนักต่อไปเท่านั้น แต่ยังช่วยให้คนทั้งคู่ลดหรือคลายความกังวลเรื่องการแปรเปลี่ยนของอีกฝ่ายอีกด้วย

ส่วนบทเพลง “ด้วยแรงแห่งรัก” ก็เป็นการบอกกล่าวถึงความสำเร็จในชีวิตที่ “ได้มายืนอยู่ในจุดที่ใจมุ่งหวัง” ว่าเป็นเพราะได้รับความรักจาก “แม่และพ่อ” “พี่น้อง” “ญาติมิตร เพื่อนพ้อง” “คนดี”(คนรัก) ซึ่งช่วยให้รู้สึกได้ว่าตนไม่ได้อยู่อย่างโดดเดี่ยว แม้จะต้องต่อสู้กับปัญหาเพียงลำพัง แต่ก็สำนึกว่ายังมีผู้คนอีกมากมายที่คอยห่วงใยและให้ความรักให้ความปรารถนาดี ผู้ร้องจึงกล่าวอย่างหนักแน่นว่า “บอกใจมันทุกวันหมั่นทำความดี เดินสู้เต็มที่เพราะมีคนคอยเติมฝัน”

ด้วยแรงแห่งรักจึงผลักดันให้มีแรงสู้
 ได้มายืนอยู่ในจุดที่ใจมุ่งหวัง
 เหนื่อยและท้อก็อดทนก้าวบนเส้นทาง
 มีรักอ้อมชูอยู่หลังพลังจึงยังมีพอ
 แม่และพ่อให้รักอุ่นรอในใจ
 พี่น้องซัดใจให้รักมาช่วยถักทอ

¹ โทรศัพท์เคลื่อนที่ระบบเติมเงินด้วยบัตร เป็นช่องทางการสื่อสารใหม่ที่ผู้คนในสังคมไทยนิยมใช้ติดต่อกันในโลกยุคโลกาภิวัตน์ เพราะเป็นวิธีที่สะดวกรวดเร็วและที่สำคัญคือได้มีการตอบโต้กัน

ญาติมิตรเพื่อนพ้องให้รักประคองยามท้อ
 คนดีเฝ้ารอให้รักเป็นหลักปักใจ
 ด้วยแรงแห่งรักจึงผลักดันให้มีแรงสู้
 ทุกความเป็นอยู่ ได้รู้ว่ายินสู้ไหว
 ขอขอบคุณรักจากทุกคนที่เป็นแรงใจ
 วันนี้หรือว่าวันไหนสายใยรักคอยผูกพัน
 บอกใจมั่นทุกวันหมั่นทำความดี
 เดินสู้เต็มทีเพราะมีคนคอยเติมฝัน
 ขอแรงแห่งรักส่งผลให้ทุกคนนั้น
 สุขใจทุกวันด้วยรักผูกพันตลอดไป

“ด้วยแรงแห่งรัก”

บทเพลง “ปริญาใจ” ให้คุณค่าอย่างสูงต่อความรักและการใช้ชีวิตร่วมกันกับ

“คนดี”

ได้ฮักกับอ้ายเหมือนใจได้ปริญา
 ชีวิตผู้สาวบ้านนาวุฒิการศึกษาไม่น้อย
 ขาดโอกาสเรียนเพราะจนเป็นคนเลื่อนลอย
 โชคดีมีอ้ายเฝ้าคอยหัดยีนให้โอกาสใจ
 ยิ่งคบยิ่งใกล้มั่นใจอ้ายเป็นคนดี
 ยามเจ็บ ยามช้ำชีวิตน้องมีอ้ายคอยดึงไว้
 เป็นพี่ยามท้อ เป็นพ่อยามน้องหวั่นไหว
 ยามป่วยเฝ้าดูแลใจอ้ายคือผู้ให้เรื่อยมา
 บุษายายเป็นพ่อพระในใจ เชื่อไหมเชื่อใจอ้ายทุกเวลา
 ด้อยโอกาสเรียนได้รักจากอ้ายแทนค่า
 ขอขอบคุณสวรรค์เมตตาประทานอ้ายมาอย่าใจ
 ได้ฮักกับอ้ายเหมือนใจได้ปริญา
 น้องอยู่ยีนสู้ชีวิตเพราะว่าอ้ายปูทางไว้
 จับมือประคองขอร้องอย่าได้เปลี่ยนไป
 อ้ายคือปริญาใจน้องจึงยิ้มได้วันนี้

“ปริญาใจ”

จะเห็นว่า หญิงสาวยากจนซึ่งไม่มีโอกาสได้รับการศึกษาถึงขั้นปริญญา ยังได้รับโอกาสที่ดีในชีวิตเพราะมีคู่ชีวิตที่“เป็นพี่ยามท้อ เป็นพ่อยามน้องหวั่นไหว ยามป่วยเฝ้าดูแลใจ” สรุปได้ว่า “อ้ายคือผู้ให้เรื่อยมา” คุณค่าความดีงามของชายหนุ่มเป็นที่มาของความเปรียบว่าเขาเป็น“พ่อพระ”ของเธอ ปมด้อยเรื่องขาดโอกาสทางการศึกษาก็ชดเชยได้ ดังที่ว่า “ด้อยโอกาสเรียน ได้รักจากอ้ายแทนค่า”

ในบทเพลงที่สื่อประสบการณ์รักในแง่ลบ ชายหนุ่มในบทเพลง “กระเป่าแบนแฟนทิ้ง” บอกให้เราได้รับรู้ว่าสาเหตุที่ผู้หญิงเลิกราและลาจากเป็นเพราะประสบปัญหาเศรษฐกิจ บทเพลงแสดงการตัดพ้อของชายหนุ่มต่อหญิงคนรักที่ละทิ้งไปในขณะที่ชีวิตประสบวิกฤตอย่างหนัก สังเกตคำว่า ตกต่ำ จม ล่ม ที่เน้นหลายครั้ง

คนรักจากลาตอนชะตาของพี่ตกต่ำ
 กลับบ้านตอนค่ำ เห็นเพียงห้องเปล่าใจหาย
 กระดาษแผ่นน้อยเขียนคำว่าลาฝากไว้
 อ่านแล้วทรุดลงร้องไห้โธ่เป็นไปได้อะไร
 เหตุผลคนดีเพราะบัญชีเงินพี่ติดหล่ม
 ความรักจึงล่ม ยามจมพี่เสื่อมราศี
 หวังเธอเป็นยารักษายามดวงไม่ดี
 แต่แล้วน้ำใจแฟนพี่ ก็มีให้เพียงครึ่งทาง
 พี่ไม่ดังเหมือนดั่งน้องตั้งตารอ
 อนาคตเริ่มหั่นงอ ถึงรอคงไม่มีหวัง
 เจ้าคงอายุเพื่อนที่แฟนเขารวยเด่นดัง
 แต่พี่มันแคว้งมันคว้าง เหมือนเรือที่รอวันล่ม
 รักชมเมื่อคราวกระเป่าแบน ๆ ถูกแฟนตีจาก
 มองห้องยามยาก ไม่มีแม่เศษเส้นผม
 เหลือเพียงกลิ่นหอมติดหมอนให้พี่กอดดม
 แต่ตัวน้องไปลอยลม ยามพี่จมขาดคนดูใจ

“กระเป่าแบนแฟนทิ้ง” (เน้นโดยผู้วิจัย)

สภาพ“กระเป่าแบน” เพราะ“บัญชีเงิน...ติดหล่ม” อันเกี่ยวพันกับความล้มเหลวในการงาน ส่งผลให้หญิงคนรักที่เคยร่วมชีวิต “ตีจาก” เพราะไม่อาจทนต่อสภาพยากไร้ได้ เขาหวังเต็มทีว่าในช่วงที่ “ชะตา[ชีวิต]ตกต่ำ” จะได้รับการเอาใจใส่ดูแลด้วยความรักของหญิงคู่ชีวิต แต่กลับได้พบเพียง“ห้องเปล่า” ซึ่งยิ่งเพิ่มความทุกข์ให้หนักหน่วงขึ้นกว่าเดิม แม้หวังว่าความรัก

จะช่วยให้จิตใจเข้มแข็งได้ในภาวะที่ต้องประสบปัญหาและตกอยู่ในภาวะโดดเดี่ยวในสังคมเมือง ก็กลับต้องผิดหวัง “กลิ่นหอม” ที่ “ติดหอมอนให้...กอดดม” ขณะที่เธอ “ไปลอยลม”(แม้แต่เส้นผมสักเส้นก็ไม่เหลือทิ้งไว้) จึงไม่พอปลอบประโลม เพราะยิ่งเตือนความจริงว่าเขาอยู่ในสภาพ “จม”และยัง“ขาดคนดูใจ”เสียอีก สำหรับชายลุ่มจมผู้นี้กลิ่นหอมที่หอมก็มีแต่จะจางจากไม่ยั่งยืน ความทุกข์ของเขา่อมเป็นคำฟ้องความไร้คุณธรรมของหญิงที่ทิ้งไปอย่างไรดี

กล่าวได้ว่า ทศนะร่วมของบทเพลงที่ยกมาพิจารณาในกลุ่มนี้ก็คือ การให้ค่าแก่ความรัก ความเสียสละ ความเห็นอกเห็นใจกัน และกำลังใจจากคนที่รักมั่นคงว่าเป็นแรงพลังที่ทำให้จิตใจเข้มแข็งยิ่งขึ้น ดังจะเห็นว่า แม้จักต้องทำงานหนักและมีอุปสรรคปัญหาเพียงไร แต่ด้วยความรักและกำลังใจ คนทุกข์ยากก็มีแรงมุ่งมั่นและไม่ย่อท้อต่อความเหน็ดเหนื่อยหรือแม้แต่ความล้มเหลวในชีวิต ในทางตรงข้าม หากสูญเสียความรักก็จะยิ่งเป็นทุกข์หนักหน่วงที่น่าสังเกตอีกประการหนึ่งคือ คุณค่าแห่งความดีวัดด้วยความมุ่งมั่นทำงานด้วยใจที่ซื่อตรงมั่นคงต่อหญิงคนรัก เพื่อให้ชีวิตคู่พ้นจากความยากไร้นั้นเป็นหน้าที่ที่ชายหนุ่มพึงปฏิบัติ แสดงว่าสลา คุณวุฒิยึดถือวัฒนธรรมที่ผู้ชายซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัวตามอุดมคติต้องรับผิดชอบดูแลคนในครอบครัวให้มีความมั่นคงและสุขสบายเท่าที่จะทำได้ แต่ความผูกพันของชายหนุ่มกับครอบครัวผู้ให้กำเนิดยังไม่เด่นเท่ากับหญิงสาวเช่นที่วิเคราะห์ในบทเพลง “สัญญากับใจ” เมื่อคิดจะร่วมชีวิตกันการเสียสละความสุขส่วนตัวด้วยการอดทนต่อความยากไร้ที่พิสูจน์ความรักที่คงมั่นของหญิงคนรักก็เป็นความดีที่ชายหนุ่มนับถือและให้คุณค่าอย่างสูง และสะท้อนมนต์เสน่ห์เรื่องผู้หญิงที่เป็นคู่ครองในอุดมคติก็คือผู้ร่วมทุกข์ร่วมสุข

3. ความอดทนและเสียสละ

การทำงานเป็นหลักสำคัญในวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนชนบท คุณธรรมของชาวนาคือความบากบั่น สุจริตงานหนัก นี่คือทุนทางวัฒนธรรมของลูกหลานชาวนาที่ต้องเข้ามาผจญความทุกข์ยากในเมือง นอกจากนี้ความสำนึกในหน้าที่ต่อครอบครัวก็เป็นพลังผลักดันให้มุ่งหน้าต่อไปด้วยความหวังว่าจะ “ได้ดี” ดังหญิงสาวในบทเพลง “สัญญากับใจ” ให้สัญญากับพ่อแม่โดยย้ำสองครั้งในบทเพลงว่า “จะไม่กลับหลังถ้ายังไม่ได้ดี” ที่ว่า “ได้ดี”คือความสำเร็จถึงขั้นที่จะปลดปล่อย “หนี้สิน”ของครอบครัวได้

จะไม่กลับหลังถ้ายังไม่ได้ดี

เอ่ยถ้อยคำนี้ต่อหน้าแม่พ่อวันจาก

สาบานผ่านฟ้าสัญญาต่อดินถิ่นรัก

ก่อนลามาลู่งานหนัก ปักหลักสร้างตัวเมืองไกล

เหนื่อยยากเพียงไหนย่ำใจให้ทน
 ลำบากเหลือล้น อยู่ได้ชายคาเมืองใหญ่
 หลายคราวอ่อนล้าหลับตาเห็นความยากไร้
 หนี้สินภาระยิ่งใหญ่ รอให้กลับไปไถ่ถอน
 ตั้งนกรไรร้อนบินร่อนในดงคอนกรีต
 ละครชีวิตถูกขีดด้วยความเดือดร้อน
 ให้สู้ทุกฉากจากตื่นถึงหลับตานอน
 ปลอดภัยสักวันคืนคอนเสริมใจให้มีพลัง
 จะไม่กลับหลังถ้ายังไม่ได้ดี
 เก็บถ้อยคำนี้จัดไว้ในใจทุกอย่าง
 บอกแม่ให้รอบอกพ่อให้คอยความหวัง
 จะทำให้ฝันถึงฝั่ง เพื่อถางเส้นทางกลับมา

“สัญญากับใจ” (เน้นโดยผู้วิจัย)

เมื่อโยงกับชื่อเพลงคำสัญญานี้เป็น “สัญญากับใจ”ของเธอในแง่ที่เธอถือเป็น
 คำมั่นกับตัวเอง เป็นคำสาบานสัญญากับฟ้าและ “ดินถิ่นรัก” คำสาบานนี้สะท้อนโลกทัศน์ของ
 ชาวนาที่มีชีวิตผูกพันกับธรรมชาติ ฟ้าดินมีความศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นประจักษ์พยานของคำสัญญา
 ไม่แปลกที่เธอยอมระลึกถึงคำสัญญานี้อยู่เสมอเพื่อปลุกปลอบใจให้มีหวังว่าจะได้กลับบ้านดัง
 วรรคที่ว่า “ปลอดภัยสักวันคืนคอนเสริมใจให้มีพลัง” หญิงสาวเข้าเมืองเพื่อ “ปักหลักสร้างตัว”
 แต่สภาพที่เป็นอยู่ยังห่างไกลดังที่กล่าวเปรียบตน “ตั้งนกรไรร้อน” ชุดความเปรียบที่มองตนเอง
 เป็นนกกลมกลืนกับโลกทัศน์ผูกพันกับธรรมชาติ(จะได้ศึกษาในบทต่อไป) คำกริยาแสดงสภาพใน
 ด้านลบคือ “เหนื่อยยาก” “ลำบาก” และคำนาม “ความเดือดร้อน”ใน“ละครชีวิต”เน้นความสำคัญ
 ของพลังใจเมื่อเธอต้อง “สู้ทุกฉากจากตื่นถึงหลับตานอน”

ลักษณะร่วมของหญิงสาวและชายหนุ่มจากชนบทก็คือ “ความทน”อันเป็นปัจจัย
 ให้ “ลุย[งาน]ด้วยใจยืนหยัด” ตั้งชายหนุ่มในบทเพลง “นักร้อง ม.3” แม้จะมี “วุฒิใบประกาศ ม.
 3”ที่ช่วยให้มีงานทำ แต่ก็ได้เงินเดือนน้อย ผู้ประพันธ์เล่นคำ“จำกัด”ในรูปประโยคบอกเล่าว่า
 “ทำงานเงินเดือนจำกัด”เพราะความรู้น้อย เหตุที่มีความรู้หรือได้เล่าเรียนน้อยละไว้ในฐานที่
 เข้าใจว่าคือความยากจน เมื่อพิจารณาการเรียบเรียงกลุ่มประโยค 2 ตอน จะเห็นความจงใจให้
 เทียบเคียงความแตกต่างของข้อจำกัดเพราะสถานะทางเศรษฐกิจและ(จึง)ไร้เส้นสาย
 (“นามบัตร”)กับจิตใจอันสู้ทนอย่างไม่มีขีดจำกัด ดังนี้

เป็นสามัญชน คนจนไม่มีนามบัตร
ทำงานเงินเดือนจำกัด วุฒิใบประกาศ ม.3

.....

เป็นสามัญชน ความทนไม่มีจำกัด
จะลุยด้วยใจยืนหยัด แม้อยู่ข้างถนน

.....

(เน้นโดยผู้วิจัย)

ผู้ประพันธ์เพลงแสดงถึงที่มาของ “ความทน”ว่า คือความไฝ่ดีและความรักพ่อแม่
ตั้งผู้ร้องแสดงความมุ่งมั่นว่า

.....

สู้งานให้สม ช่วยแม่พ่อให้พอสบาย
แล้วเร่งสร้างตนเร็วไว ให้พ่อคู่ควรคนดี

.....

ชายผู้นี้มุ่งมั่นต่อสู้ด้วยตัวเองแม้แฝงความน้อยเนื้อต่ำใจที่ตนเป็น “สามัญชน”
และเสียดสีสภาพแห่ง “คนจนไม่มีนามบัตร”ซึ่งแสดงถึงสถานะที่ไม่ใช่อภิสิทธิ์ชน คุณธรรมที่
ลำบากก็ยอมทน สู้“สร้างตน”เพื่อพ่อแม่ที่รอคอยความหวังที่จะให้ลูกช่วย “ไถ่ถอนหนี้สิน” (ใน
เพลง “สัญญากับใจ”) หรือการสละความสุขเพื่อให้แม่พ่อ “พอสบาย” (ในเพลง “นักสู้ ม.3”) แสดง
สำนึกของหนุ่มสาวซึ่งเป็นคนจนที่มีความกตัญญูต่อผู้ให้กำเนิด จึงยินดีแบกรับหน้าที่พา
ครอบครัวให้รอดพ้นวิกฤต โดยไม่ตัดพ้อกล่าวโทษโชคชะตาหรือแม่แต่บิภาษาความอยู่ดีธรรม
ของระบบสังคมแม้แต่น้อย

4. การยอมรับความจริงและความรู้จักตัวเอง

คนหนุ่มสาวในบทเพลงของสลา คุณวุฒิมิได้หลีกเลี่ยงที่จะเรียนรู้ต่อสภาวะการณ์
อันผันผวน ความรู้จักตัวเองในสภาวะการณ์ที่แตกต่างจากประสบการณ์เดิมนับเป็นคุณธรรมของ
คนจนในทัศนะของผู้ประพันธ์เพลง

ชายหนุ่มในบทเพลง “ก๊อตันดินริมทาง” รู้ดีว่า ตนไม่มีความสลักสำคัญ แต่ก็
เรียกร้องความสนใจด้วยการทำตัวเป็นปัญหาต่อสังคม โดยหา “เรื่องต่อยืด” เมื่อรับสภาพของตน
อย่างเข้าใจและมีอารมณ์ขันก็ไม่รู้สึกขมขื่นหรือคับแค้นเท่าใดนักแต่กลับมีน้ำเสียงภูมิใจในตัวเอง

อยู่ลึก ๆ ว่า “เกิดมาคือสู้สู้งานแต่เข้าน้ำค้ำ แต่ไม่เคยทำให้ใครเดือดร้อนดอกหนา รักดีหนีชั่วทำตัวอยู่ตามประสา” เมื่อไม่คาดหวัง “โชค” ดังที่ว่า “โชคไม่เคยช่วยความรวยไม่เคยมาสู่” สิ่งเดียวที่ต้องมีก็คือ “อาศัยใจสู้ทนอยู่กับโลกความช่วย” เมื่อพิจารณาว่า “โลกความช่วย” ที่กล่าวถึง คือโลกแห่งความอัปโชคและไม่เป็นธรรม ขนาดที่ “สู้งานตั้งแต่เข้าน้ำค้ำ” แต่สภาพความเป็นอยู่ก็ยังไม่ต้อง “อยู่ในห้องเช่ากินข้าวกับปลากระป๋อง” นั่นก็คือแม้จะทำงานอย่างหนักแต่รายได้ก็มีพอแค่จ่ายค่าเช่าห้องและกินอยู่อย่างจำกัด ฉะนั้นการจะหาหญิงสาวมาร่วมชีวิตด้วยกัน ยิ่งเป็นหญิงสาวหน้าตาสะสวยก็ยิ่งเป็นเรื่องยาก แม้ไม่คิดจะเจาะจงหมายปองใคร มี “หัวใจปล่อยตามยถา” ก็ยังหวังให้หญิงสาวสักคน “เมตตาและรู้ค่าดิน” เมื่อโยงกับความรู้จักตัวเองของเขา ดินมิใช่สิ่งที่จะเหยียบย่ำหรือเหยียดหยามแต่หมายถึงคนที่ยึดมั่นในการดำเนินชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีท่ามกลางความยากไร้อย่างที่ตนเป็นอยู่ ดังเนื้อเพลงที่ว่า

คนจนคืออ้ายถึงตายก็ไม่เป็นข่าว
อยู่ในห้องเช่ากินข้าวกับปลากระป๋อง
เรื่องต้อยเรื่องดีไม่มีอยู่ในสมอง
นิสัยที่ยังบกพร่องก็คือชอบมองคนสวย
โชคไม่เคยช่วยความรวยไม่เคยมาสู่
อาศัยใจสู้ทนอยู่กับโลกความช่วย
อยากมีแฟนโก้แต่บุญยังไม่อำนวย
เทวดาไม่ช่วยคนสวยเลยมองข้ามไป
แต่ไม่เป็นไรไม่คิดติดใจถวิล
เป็นแค่ก้อนดินริมทางจะหวังอะไร
รู้ตัวอยู่ดอกกระจอกก็ต้องทำใจ
ก้มหน้าทำงานเรื่อยไปหัวใจปล่อยตามยถา
เกิดมาคือสู้สู้งานแต่เข้าน้ำค้ำ
แต่ไม่เคยทำให้ใครเดือดร้อนดอกหนา
รักดีหนีชั่วทำตัวอยู่ตามประสา
คอยสาวสักคนผ่านมาเมตตาและรู้ค่าดิน

“ก้อนดินริมทาง” (เน้นโดยผู้วิจัย)

ขณะที่ชีวิตเปลี่ยนไปอย่างสิ้นเชิงเมื่อเข้ามาอยู่เมือง คนชนบทก็ยังหวงหาธรรมชาติและยึดเอาความงามของธรรมชาติเป็นสิ่งประโลมใจเพื่อชดเชยความห่างหายจากวิถีชีวิตอันใกล้ชิดธรรมชาติในถิ่นกำเนิดของตน ดังเช่นบทเพลง “เดือนหงายที่ กทม.”

มองผ่านเลยยอดตึกในยามดึกกลมพัดเย็น ๆ
 ดวงจันทร์เพ็ญที่ล่องลอยเด่นมองเห็นเต็มตา
 นานหลายปีแล้วหนออยู่ กทม. บ่เคยแหงนเบิ่งฟ้า
 วันวันอยู่กับเสียงรรถรา เห็นแต่ไฟฟ้าได้เห็นดวงจันทร์
 จันทรส่องใสเหมือนคนอยู่ไกลยิ้มให้เต็มหน้า
 ส่องแสงแข่งกับไฟฟ้าคล้ายจะมาฝากคำรำพัน
 ต่อว่าคนหลงนี่อ่อน บ่อ่อนซอนแล้วนวลแสงจันทร์
 จันทรมาเหมือนมีข่าวสารให้คนไกลบ้าน กลับคืนท้องนา
 มองผ่านเลยยอดตึกในยามดึกกลมพัดเย็น ๆ
 เมื่อได้มองจันทร์เพ็ญเหมือนออกซิเจนเติมต่อชีวา
 ใจที่เคยตันรนเดินย่ำถนนเมืองหลวงนานมา
 สะกิดใจให้อยากคืนบ้านป่าไปนอนเถียงนาเบิ่งฟ้าราตรี
 วอนจากใจส่งข่าวไปทางแสงจันทร์
 บอกลุงบ้าน้ำอ้าวว่าลูกจะมาเมื่อเวลามี
 จะกลับมาอุ่นไอดิน กลับมากินแมงจิ้งจก
 บอกจันทร์ผ่านฟ้าราตรี ลูกอยู่ทางนี้บ่เคยลืมบ้านนา
 “เดือนหงายที่ กทม.” (เน้นโดยผู้วิจัย)

ชายหนุ่มในบทเพลง “เดือนหงายที่ กทม.” รู้สึภาวะการณ์ที่ตนต้องดำรงอยู่ รู้ดีว่า
 ที่หมายของตนคือการกลับบ้านด้วยความสำเร็จ แต่เขาก็รู้ว่าที่หมายยังอยู่อีกไกล จึงได้แค่วอนขอ
 ส่งสารไปกับแสงจันทร์ สารของเขาคือคำสัญญาและเงื่อนไขที่ต้องอยู่และจะกลับมาซึ่งเขาใช้กำกับ
 ความสับสนต่อความอ้างว้างและงานหนัก ดังที่ “ลูกจะมาเมื่อเวลามี” (มี=มีเงิน)

ส่วนหญิงสาวในบทเพลง “ขอใจกันหนาว” ที่โดดเดี่ยวลำพังอยู่ในเมืองใหญ่รู้สึก
 ท้อแท้ไม่รู้ว่า จะ “ฝันยืนสู้[ได้อีก]แค่วัน” สิ่งที่กระตุ้นมานะพยายามของเธอก็คือความจริงที่มีอาจ
 หลงลืม ความจริงที่เธอมีพันธสัญญากับพ่อแม่ย่าไม่ให้ลืมความรู้สึกห่วงใยห่วงใยเกรงต่อความ
 ทุกข์ของผู้เฝ้ารอ จึงเผยว่า “ห่วงเกรงทางบ้านที่รอ แม่พ่อจะสู้จั่งใด” อย่างไรก็ตามการยื่นหยัด
 เพียงลำพังก็โหดร้ายเกินไป หญิงสาวจึงต้อง “พึ่งแรงแห่งฝันบันดาลให้เจอคนดี” น่าสนใจว่าเธอ
 ให้คุณค่าแก่ความฝันเป็นอย่างสูงว่าจะ “บันดาล” คนดีมาให้เจอ คนดีในที่นี้ก็คือชายที่มีความดี
 งามเป็น “พี่เลี้ยง” เป็นที่ปรึกษาและร่วมทุกข์ร่วมสุขกัน ความฝันของคนหนุ่มสาวเหล่านี้บนฐาน
 ความเข้าใจความจำเป็นของตน แสดงว่าเขามีหลักการในการใช้ชีวิตอันน่าชื่นชม

เมื่อเลิกงานเดินเหงา มีเงาเป็นเพื่อนเข้าซอย
 ผู้สาวบ้านไกลใจลอย บ่มีคนคอยเคียงเงา
 อยู่ในเมืองใหญ่ อุ่นกายแต่หัวใจหนาว
 วัน ๆ มีหลายเรื่องราว รุมเร้าให้คอยหวั่นไหว
ฝันยืนสู้แคไหน นานไปแรงใจสุดท้อ
หวั่นเกรงทางบ้านที่รอ แม่พ่อจะสู้จิ้งใจ
 ปัญหาหลายอย่าง สู้ตามลำพังบ่ไหว
 พรุ่งนี้ลีเดินอย่างไร เมื่อใจบ่มีคนเคียง
 อยากมีพี่เลี้ยง เคียงข้างบนทางเปื้อนฝุ่น
 มอบใจอุ่น ๆ กันหนาว กันท้อพอเพียง
 ยามเจ็บเห็นหน้า ยามมีปัญหายื่นเคียง
 ยามเหงาได้โทรฟังเสียง หล่อเลี้ยงหัวใจทุกคราว
ขอพึ่งแรงแห่งฝัน บันดาลให้เจอคนดี
 ให้สาวบ้านไกลคนนี้ ได้มีคนคอยเคียงเงา
 งานยุ่งเมืองใหญ่ ขอใจฮักมั่นกันหนาว
 ดูแลในทุกเรื่องราว ให้สาวดอกหญ้าอุ่นใจ

“ขอใจกันหนาว” (เน้นโดยผู้วิจัย)

หญิงสาวในบทเพลง “ดอกหญ้าในป่าปูน” จะมามีทางเลือกมากกว่า แม้จะจัดตัวเองไว้ “เป็นคนชั้นติดดิน” ในสังคมเมืองใหญ่ที่ให้ค่าความเป็นคนไม่เท่ากัน แต่ก็ไม่ดูถูกตัวเอง ขณะที่มั่นใจว่าตนมีราคาที่ยึดใจก็ยิ่ง “เก็บเงินเข้าเรียนภาคค่ำก่อความหวังบนทางเปื้อนฝุ่น” ทางเลือกของเธอแสดงว่าท่ามกลางความไม่เสมอภาคทางโอกาสคนจนก็ต้องดิ้นรนหาโอกาสในครรลองที่ถูกต้อง

.....

ลาทุ่งดอกคุณไสว มาอาศัยชายป่าปูน
 เอาแรงเป็นทุน สู้งานเงินเดือน ต่ำ ต่ำ
เก็บเงินเข้าเรียนภาคค่ำก่อความหวังบนทางเปื้อนฝุ่น
 สังคมเมืองใหญ่ขาดแคลนน้ำใจเจือจุน
 ใช้ความอดทนเติมทุน ให้ยืนสู้ไหวทุกวัน
 อยู่เมืองสวรรค์ แต่เป็นคนชั้นติดดิน
 เป็นผู้รับใช้จนชิน หูได้ยินแต่ยินแต่คำสั่งงาน
 แต่ยังมีได้ เพราะใจเหมือนดอกหญ้าบาน

ถึงอยู่ในที่ต่ำชั้น แต่ก็บานได้ทุกเวลา
 หัวใจติดดิน สวมกางเกงยีนส์เก่า เก้า
 ใส่เสื้อตัวร้อยเก่า เก้า แต่ใจสาวบ่ต้อยราคา
 หวังวันหนึ่งเรียนจบชั้นที่ใฝ่รอมมา
 จะสวมมงกุฎดอกหญ้าถ้ารูปปริญญาหวนมาบ้านเรา
 “ดอกหญ้าในป่าปูน”(เน้นโดยผู้วิจัย)

สรุป

ในบริบททางสังคมที่ปัญหาความยากจนเป็นปัญหาสำคัญของสังคมไทย ต่อเนื่องกันมาหลายทศวรรษ แม้จะใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมาแล้วถึง 10 ฉบับ แต่การขยายตัวทางเศรษฐกิจที่เป็นไปอย่างไม่สมดุล การจัดสรรแบ่งปันผลผลิต และการเพิ่มพูนกำลังการผลิตซึ่งเกิดขึ้นแต่ในเฉพาะภาคกลาง อีกทั้งเศรษฐกิจการเกษตรในระดับรากหญ้าและประชาชนมิได้พัฒนา ชนบทจึงตกอยู่ในสภาพล้าหลัง และต้องแย่งชิงทรัพยากรกับรัฐหรือผู้ประกอบการ สิ่งที่มาคือปัญหาความยากจนของคนชนบทซึ่งเป็นกลุ่มคนที่ได้รับบริการทางสังคมในด้านการศึกษาและสาธารณสุขต่ำกว่ามาตรฐาน น่าสนใจว่าการมุ่งสู่ความเจริญทางวัตถุมากกว่าคุณค่าทางจิตใจ ซึ่งเป็นการหันหลังให้กับวิถีคิดของสังคมไทย ได้สร้างความปั่นป่วนให้แก่สังคมไทยทั้งระบบ ผู้ที่เผชิญปัญหานี้โดยตรงก็คือคนจนในเมืองหรือคนชนบทที่อพยพเข้าเมืองเพื่อหาแหล่งทำกินจนต้องทนทรมานกับสภาพที่อยู่อาศัยแออัดยัดเยียด หรือไม่มีแม้กระทั่งที่อยู่อาศัยต้องมีสภาพชีวิตอย่างจนตรอก ช้ำยังต้องเผชิญกับการแก่งแย่งแข่งขันที่กระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ผู้คนโดดเดี่ยวรู้สึกตัวใครตัวมันมากขึ้น

สลา คุณวุฒิมีพื้นเพเป็นคนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เกิดในครอบครัวชวาญา ย่อมจะมีประสบการณ์ตรงในการสัมผัสความทุกข์ร้อนของผู้คนในพื้นที่เดียวกัน เนื้อหาสำคัญส่วนหนึ่งในบทเพลงลูกทุ่งของเขาแสดงปัญหาของคนจนในชนบทที่เด่นชัด 2 ประการ คือ ปัญหาการศึกษา และปัญหาบรรทัดฐานการให้คุณค่า ปัญหาการศึกษาของคนจนก็คือโอกาสทางการศึกษามีจำกัด ถึงแม้มีการศึกษาภาคบังคับแต่ก็ไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วย ปัญหาความยากจนอาจจะเป็นเหตุให้ด้อยสติปัญญาไปด้วย เมื่อชนบทขาดแคลนบุคลากรที่มีคุณภาพโดยเฉพาะครูประจำการที่มีใจรักเด็กและอุทิศตน ความหวังของเยาวชนจึงขึ้นอยู่กับความสำนึกทางสังคมของครู กล่าวได้ว่า ขณะสังคมไทยเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ที่การสื่อสารกว้างไกลทั่วโลก ละเอียดอ่อนของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กลับลดน้อยลง การกระตุ้นจิตสำนึกให้ผู้คนเหลียวแลต่อกันก็ยังเป็นสิ่งจำเป็นและมีคุณค่า

บทเพลงที่“ประท้วง”บรรทัดฐานทางคุณค่าดูเหมือนอยู่ในขอบความคิดเดิมคือ เพลง“อกหัก” ประสบการณ์รักในด้านลบ โน้มน้าวให้ผู้รับสารทบทวนสาเหตุของความทุกข์ว่า ปัญหาอยู่ที่ค่านิยมในสังคมที่ถือเอาเงินทองอยู่เหนือความดี การให้ค่าเงินและถ้อยคำหวานแต่ อาจจะไม่จริงใจเป็นสิ่งบดบังเมตตาและความสำนึกในคุณค่าของจิตใจ แม้ทัศนคติและรูปแบบ การใช้ชีวิตที่ให้ค่ากับวัตถุเงินทองและความสะดวกสบายกลายเป็นค่านิยมหลักจนคนจนตกเป็น “ผู้แพ้” แต่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ก็ยังเป็นสิ่งที่ผู้ประพันธ์แฝงไว้เตือนสำนึกทางจริยธรรมใน หลายบทเพลง

ปัญหาความยากจนส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตคนชนบทโดยเฉพาะเมื่อต้อง ยการศึกษาและขาดประสบการณ์สำหรับวิถีชีวิตเมือง(มิได้หมายความว่าไม่มีทุนทางวัฒนธรรมใด ๆ แต่ทุนดังกล่าวไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้เท่าที่ควรในสิ่งแวดล้อมใหม่)ก็ต้องเผชิญปัญหาหนัก หน่วง เขาเชื่อว่าวิถีชีวิตที่เน้นความบันเทิงอย่างเกินพอดี ประกอบกับการถือเอาสตรีเป็นเครื่อง สมองความต้องการทางเพศ เป็นสาเหตุหลักที่ทำให้หญิงสาวจากชนบทหลายคนต้องพลาดพลั้ง นี่คือที่มาของความสำคัญของการรู้เท่าทันตนเองและความรู้เท่าทันสถานการณ์

ความคับข้องใจของคนจนในเมืองเป็นเนื้อหาสำคัญในบทเพลง โดยเฉพาะที่ ประพันธ์ตั้งแต่ช่วงต้นทศวรรษ 2540 ผู้จากถิ่นฐานต้องเผชิญกับภาวะโดดเดี่ยวแปลกแยกใน สังคมซึ่งเป็นที่มาของความรู้สึกอ้างว้าง และความหวาดหวั่นใจในความไม่มั่นคง อีกทั้งแม้ว่าเมือง จะร่ำรวยทางวัตถุ แต่ผู้คนกลับไม่ค่อยให้ความช่วยเหลือผู้อื่นเพราะขาดน้ำใจไมตรีต่อกัน และยังเป็น สังคมที่จัดระบบความสัมพันธ์ของมนุษย์ด้วยบทบาทหน้าที่ทางการงานและการเงิน ความ ขัดแย้งนี้ทำให้ผู้คนกลุ่มนี้โหยหาความเข้าใจและเห็นใจ แน่แน่นอนว่าผู้ที่เขาคาดว่าจะให้ได้ก็คือคน ร่วมชะตากรรมเดียวกันเท่านั้น

นอกจากภาวะขัดแย้งกับสังคมแล้ว แม้อันเหล่านี้จะมีความมุ่งมั่นทำงานสร้าง ฐานะให้ดีขึ้นด้วยพลังใจที่ผูกพันกับพ่อแม่ที่ชนบท แต่ก็ต้องอาศัยแรงหนุนให้เกิดแรงกำลังที่จะ ต่อสู้งานหนักท่ามกลางความโดดเดี่ยวได้อย่างไม่ย่อท้อ สำหรับคนหนุ่มสาวไม่มีสิ่งใดมีพลัง เทียบเท่าความหวังและคำสัญญาระหว่างคนรัก การติดต่อสื่อสารด้วยเสียงจากโทรศัพท์ที่เรียกห้อง “ขอใจกันหนาว” เสมือน “คอยเสริมใจกัน สร้างทุกวันให้เป็นวันดี” ก็คือการแสวงหาความอบอุ่น ทางใจเพื่อคลายความหวาดหวั่น หรือกระทั่งยึดเอาความรักเป็นสารอาหารจำเป็นสำหรับจิตใจ แต่ในทางกลับกันความรักที่ไม่มั่นคงก็จะบั่นทอนจนถึงขั้นทำลายสภาวะการดำรงอยู่ บทเพลง ของสลา ยังเผยว่าคนชนบทที่มาอาศัยอยู่ในเมืองใหญ่เพียงลำพังโดยไม่มีระบบความสัมพันธ์ ฉันทนิยามิตรดั้งเดิม ย่อมเกิดภาวะ“ป่วยไข้ทางใจ”ขึ้น ซึ่งนับเป็นปัญหาระดับลึก สิ่งที่จะ เยียวยาได้นอกจากความรักและกำลังใจจากบุคคลใกล้ชิดก็คือความสำนึกในคุณค่าและศักดิ์ศรี ของตัวเอง

อย่างไรก็ตาม สลา แสดงให้เห็นว่าสิ่งที่เป็นเอกภาพกับด้านมืดของความทุกข์ก็คือ ความสำนึกทางคุณธรรมอันเป็นพลังในการต่อสู้ และศักยภาพที่จะแยกแยะได้ว่าสิ่งใดเป็นคุณ

ค่าที่แท้จริง เขาเชื่อว่าสิ่งสำคัญคือศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ไม่เหยียดหยามศักยภาพของตน ดังที่แสดงที่คณะไว้ในบทเพลง เช่น แม้จะยากจนแต่จิตใจนั้นใครก็อย่าคิดมาซื้อด้วยราคาถูกๆ การดำรงตนอย่างไม่หวั่นไหวที่จะถูกมองว่าแตกต่าง ดังที่ว่า “อย่าได้แคร์สายตาคนมอง” กล่าวได้ว่าในบทเพลงเหล่านี้สำหรับคนระดับล่าง ขวัญในการสู้ชีวิต หรือกำลังแห่งชีวิตอันทุกข์ยาก อาจจะต้องแลกมาด้วยการเสียสละความสุขส่วนตัวด้วยความอดทนต่อความยากไร้เพื่อพิสูจน์ความรักที่คงมั่น

ขณะที่ชีวิตคนชนบทเปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิงเมื่อเข้ามาอยู่เมือง สลามีทัศนะว่าทุนทางวัฒนธรรม คือความบากบั่น สู้ทนงานหนักอันเป็นคุณธรรมของชาวนาตามวิถีชีวิตดั้งเดิมและความสำนึกในหน้าที่ต่อครอบครัวนั่นเองเป็นพลังผลักดันให้คนหนุ่มสาวเหล่านี้มุ่งหน้าไปสู่จุดหมายโดยไม่หวั่น ในหลายบทเพลงเขาให้คุณค่าแก่ความกตัญญูของคนจนผู้ยินดีแบกรับหน้าที่พาครอบครัวให้รอดพ้นวิกฤต โดยไม่ตัดพ้อกล่าวโทษโชคชะตาหรือบิภษาความอยู่ดีมีสุขของระบบอย่างโจ่งแจ้ง แต่ก็โน้มน้าวให้เห็นความคับข้องใจอันเนื่องมาจากความอยู่ดีมีสุข เขาเชื่อว่าคุณธรรมสำคัญของคนชนบทที่ช่วยให้ปรับตัวกับสิ่งแวดล้อมใหม่ได้คือการเรียนรู้ต่อสภาวะการณ์อันผันผวนโดยมิได้หลีกเลี่ยง มีความรู้จักตัวเองในสภาวะการณ์ที่แตกต่างจากประสบการณ์เดิม ดังเช่นความเข้าใจว่าท่ามกลางความไม่เสมอภาคทางโอกาสคนจนก็ต้องดิ้นรนหาโอกาสในครรลองที่ถูกต้อง ในสถานการณ์เช่นนี้ทุนทางวัฒนธรรม เช่น ความผูกพันกับธรรมชาติของชาวนาก็ยังเป็นสิ่งที่มีคุณค่าทางจิตใจ ดังคำสาบานต่อ “ดินถิ่นรัก” หรือการทวนหาธรรมชาติและยึดเอาความงามของธรรมชาติมาเป็นสิ่งประโลมใจเพื่อชดเชยความห่างหายจากวิถีชีวิตอันใกล้ชิดธรรมชาติในถิ่นกำเนิด

เนื้อหาหลักในบทเพลงลูกทุ่งของสลา คุณวุฒิมีได้เน้นแต่ประสบการณ์ของคนชนบทที่ประสบปัญหาความยากจนเท่านั้น ยังเผยความอดทนความวิริยะแม้มีความอ่อนไหว ก็ยังเผยเยื่อใยอันงดงามระหว่างมนุษย์ บทเพลงไม่ได้เรียกร้องผู้มีโอกาสดีกว่าให้ช่วยเหลือหรือเข้ามาเยียวยา หากแต่ความน่าชื่นชมในจิตวิญญาณของตัวแทน “นักร้อง” เหล่านี้ น่าจะพอบอกได้ว่า คนจนก็มีศักดิ์ศรีความเป็นคนทัดเทียมผู้อื่น พลังทางศิลปะของบทเพลงอาศัยกลวิธีอย่างใดในการสื่อสารจะกล่าวในบทต่อไป